

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนักวิชาการ นักการศึกษา และนักพัฒนาหลักสูตร ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศได้เสนอแนวคิดไว้มาเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักสูตร
2. ความสำคัญของหลักสูตร
3. องค์ประกอบหลักสูตร
4. ความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้
5. ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้
6. องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้
7. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
8. ความเป็นมาของหลักสูตรอิสลามศึกษา
9. การพัฒนาหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลาม
10. สาระสำคัญของหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523
11. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษา
12. การวัดผลและการประเมินผลวิชาอิสลามศึกษา
13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 13.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้
  - 13.2 งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาในโรงเรียน

13.3 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวกับการศึกษา การเปรียบเทียบ และการสำรวจด้านทัศนคติ ค่านิยมด้านจริยธรรมและศีลธรรมทางศาสนา ตลอดจนการ เรียนการสอนทางด้านศาสนาโดยทั่ว ๆ ไป

1. ความหมายของหลักสูตร

นักพัฒนาหลักสูตรหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในทัศนะที่แตกต่างกัน ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2504) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง บรรดาประสบการณ์ทุก ๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน

ภิญโญ สาร (2516) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือบรรดา ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน ตามระดับชั้น ตามวัย ตามความสนใจของ นักเรียนและความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอก เวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน

สวัสดิ์ จงกล (2521) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง ข้อกำหนดที่ ว่าด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2523) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรมี 2 ประเภทคือ

1. หลักสูตรในความหวังซึ่งประกอบอยู่ในเอกสารหลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการหรือของสถาบันการศึกษา
2. หลักสูตรในความจริงจะปรากฏจากการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

สุมิตร คุณานุกร (2520) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

ความหมายของหลักสูตรในระดับชาติ หลักสูตรหมายถึงโครงการให้การ ศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับ ความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

ความหมายของหลักสูตรในระดับโรงเรียน หลักสูตรหมายถึงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรโดยทั่วไปอาจมีความหมายอย่างน้อย 2 ลักษณะคือ ความหมายในวงแคบและความหมายในวงกว้าง

ความหมายในวงแคบ หมายถึง วิชาและเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนแต่ละชั้นว่าจะต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด

ความหมายในวงกว้าง หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ได้ความรู้ มีทักษะ เกิดความคิดและพัฒนาทัศนคติอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความหมายทั้ง 4 ข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารหลักสูตร
2. กระบวนการวิธีสอนของครู
3. กระบวนการเรียนของเด็ก
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2525) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงคำนิยามของหลักสูตรว่านักปราชญ์ทางหลักสูตรต่างก็ยอมรับคำนิยามของหลักสูตร ซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างคี่แล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับใช้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้ และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

Trump and Miller (1968) กล่าวว่า หลักสูตรคือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กเรียนโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

Bobbit (1918) ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือรายการของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องทำและจะต้องประสบด้วยการพัฒนาความสามารถเพื่อจะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

Good (1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น
2. โครงสร้างของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ต้องสอน หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชากลุ่มหนึ่งและประสบการณ์อีกกลุ่มหนึ่ง

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตรคือ วิธีการเตรียมเยาวชนให้มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่สามารถสร้างผลผลิตให้แก่สังคมของเรา

Saylor and Alexander (1959) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงบรรดาความหมายทั้งหมดของโรงเรียนในการที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียน

ที่โรงเรียนพืงปรารณา ทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

Neayler and Evans (1967) กล่าวว่า หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งหมด ที่ได้วางไว้และจัดให้โดยโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียนเหล่านั้น

Glen Hass (1977) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียน จะได้รับจากโปรแกรมทางการศึกษา

Krug (1957) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรประกอบด้วยสื่อกลางของการเรียน การสอนที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้โอกาสแก่นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ผลผลิตทางการเรียนที่พืงปรารณา

Mackenzie (1964) ได้ให้ทัศนะดังนี้ หลักสูตรคือข้อผูกพันของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อมในแง่ต่าง ๆ ซึ่งถูกเตรียมการไว้ภายใต้ทิศทางของโรงเรียน

Ragan and Shepherd (1977) แสดงความคิดเห็นว่า หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ทุกชนิดของเด็กที่โรงเรียนรับผิดชอบ ความหมายนี้จะรวมไปถึงรายวิชาที่เปิดสอน เอกสารซึ่งระบุรายละเอียดของหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวกลาง สำหรับถ่ายทอดหลักสูตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และประสบการณ์ของแต่ละคน

จากความเห็นของนักพัฒนาหลักสูตรหลาย ๆ ท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พอจะสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรหมายถึงข้อกำหนดและแนวทางในการจัดการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่จัดทำเพื่อเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และมี ประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษา

2. ความสำคัญของหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2522) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นข้อกำหนด เป็นโครงการ เป็นกิจกรรม เป็นประสบการณ์ ดังได้กล่าวแล้ว ฉะนั้นถ้าจะเปรียบ หลักสูตรก็เหมือนเข็ม

ทิศในการเดินเรือ หรือหลักสูตรเป็นพาหนะที่จะนำการศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ถ้าไม่มีหลักสูตรก็เปรียบเสมือนเรือเดินทะเลไม่มีหางเสือ สุดแต่เรือจะไป บังคับไม่ได้ หลักสูตรมีส่วนช่วยทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง ช่วยพัฒนาการศึกษา ผู้มีส่วนช่วยในการจัดหลักสูตรควรจะได้พิจารณาถึง การที่จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการรู้จักตนเอง ค้นพบตัวเอง มีความรับผิดชอบ และแปลความคิดไปสู่การกระทำอย่างรอบคอบ ในแนวความคิดที่เรียกว่า คิดเป็นและทำเป็น หลักสูตรเป็นรูปแบบของการสื่อสารความรู้ การแปล การถ่ายทอด และการใช้ประสบการณ์การศึกษาอย่างมีหลักการ

ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายอย่างไร จะต้องจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องวัดแสดงได้ว่าบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้
3. ในระดับโรงเรียน หลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู เพราะหลักสูตรจะบอกให้ครูรู้ว่า จะสอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร จะต้องจัดประสบการณ์อย่างไร และจะต้องวัดผลประเมินผลการเรียนอย่างไร
4. หลักสูตรเป็นมาตรฐานการศึกษา คือ สถาบันการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาให้ถึงมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดไว้เหมือนกัน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบัน การศึกษาระดับต่าง ๆ

5. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงานและพัฒนาการ ของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไป ในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ และความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาคน

3. องค์ประกอบของหลักสูตร

Taba (1962) ได้กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยองค์ 4 คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

Beauchamp (1968) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ในแง่ของระบบคือ

1. ระบบเนื้อหา
2. ระบบการสอน
3. ระบบการประเมินผล

Saylor and Alexander (1974) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. แผน
2. ขอบเขตของหลักสูตร
3. การออกแบบหลักสูตร
4. รูปแบบของการเรียนการสอน
5. ระเบียบการประเมินผล

สุมิตร คุณานุกร (2518) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า เมื่อพิจารณาหลักสูตรในรูปขององค์ประกอบแล้วจะมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

องค์ประกอบทั้ง 4 อย่างนี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และแต่ละองค์ประกอบก็มีอิทธิพลของกันและกันด้วย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2522) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. จุดหมาย คือความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและสังคม
2. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
3. โครงสร้าง คือ กลุ่มวิชาหรือรายงานวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
4. จุดประสงค์ของการเรียนรู้แต่ละรายวิชา หมายถึง ความรู้ ทักษะหรือทัศนคติบางประการโดยเฉพาะรายวิชานั้น ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องรู้ ต้องมี หรือต้องปฏิบัติให้ได้
5. เนื้อหาของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้
6. สื่อการเรียนคือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจ ทักษะและทัศนคติตามที่ต้องการ

7. วิธีสอน การสอนย่อมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

8. การประเมินผล คือเมื่อสอนไปแล้วจะต้องวัดดูว่า นักเรียนได้เกิดมีความรู้ความเข้าใจ และทักษะตามนัยของจุดประสงค์การเรียนรู้เพียงใดหรือไม่ และจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรที่ดีควรรวมประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. เหตุผลและความจำเป็นหรือความเป็นมาของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งควรมีจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและวิชาการในชุมชน
6. การประเมินผล

สุจริต เพียรชอบ (2523 อ้างใน บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป.) กล่าวถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำหลักสูตรขึ้นมา โดยมีคณะกรรมการร่วมกันสร้างขึ้นซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรได้ดังนี้

1. จุดหมาย
2. โครงสร้าง
3. เนื้อหาวิชา
4. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ
5. การประเมินผลหลักสูตร

โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2524 อ้างใน บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป.) ได้ให้ความเห็นว่า โดยทั่วไปหลักสูตรจะต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้

1. เป้าหมาย
2. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย
3. ระบบกิจกรรมและเนื้อหา
4. การประเมินผล

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) ได้สรุปว่า องค์ประกอบของหลักสูตรจึงควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร

4. ความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะการนำหลักสูตรไปใช้ หรือนำไปปฏิบัติเท่านั้นที่จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรดีหรือไม่ดี มีจุดบกพร่องควรที่จะได้รับการแก้ไขตรงไหน ควรจะพัฒนาปรับปรุงในด้านใดเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและวัยของผู้เรียน หลักสูตรนั้นถึงแม้จะได้รับการพัฒนาจัดทำขึ้นเป็นระบบแล้วก็ตาม ถ้าขาดการเตรียมการก่อนที่จะนำไปใช้ เช่น การเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกัน การเตรียมเอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเอกสารอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวที่จะทำให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้ให้ทำการศึกษาก่อนแล้ว หลักสูตรนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า หลักสูตรนั้นถึงแม้จะสร้างขึ้นมาได้ดีสักปานใด ถ้าหากนำหลักสูตรไปใช้ไม่เป็นไปอย่างมีระบบ ไม่ได้รับความช่วยเหลือ แนะนำ สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว การจัดการศึกษาก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ดังที่ สังกัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวว่า ผู้ถ่ายทอดในการนำเอาอุดมการณ์ของคณะพัฒนาหลักสูตรไปถึงผู้เรียนนั้นก็ให้แก่ครู และจะได้รับการสนับสนุน จากผู้บริหารที่

เกี่ยวข้องกับทุกระดับการทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนของการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ในการชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างยอมรับความสำคัญของขั้นตอนการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้หลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2527) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด ถ้าเราจะมองกลับไปที้นิยามของหลักสูตร ซึ่งได้นิยามไว้ว่า หลักสูตรคือกิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน จะพบว่าหลักสูตรมีความหมายรวมถึงแต่ตัวหลักสูตร แผนการสอนและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการสอนและการประเมินผลเข้าด้วยกัน นอกจากนี้สิ่งที่เป็นจุดหมายปลายทางของหลักสูตร ก็คือ การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ในตัวผู้เรียน ดังนั้นบุคคลที่จะทำให้หลักสูตรสามารถบรรลุผลดังจุดหมายที่วางไว้ คือ ครูผู้สอน เพราะจะเป็นผู้ที่วางแผนและดำเนินการในเรื่องการนำตัวหลักสูตร แผนการสอน และคู่มือในรูปแบบต่าง ๆ มาจัดเป็นกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์หรือการเรียนรู้ขึ้นในตัวผู้เรียน จึงกล่าวได้ว่าครูคือหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้

5. ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

สุมิตร คุณานุกร (2518) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึงการที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติ ให้เกิดผลขั้นตอนนี้รวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด

ธำรง บัวศรี (2504) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ย่อมหมายถึง การที่จัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับการสอนเป็นประจำทุก ๆ วัน

สังต์ อุทรานันท์ (2527) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

Beauchamp (1975) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึงการนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

Chandra (1977) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้คือการทดลองใช้เนื้อหาวิชาวิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

จากความเห็นของนักวิชาการดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึงการนำหลักสูตรจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด รวมถึงการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาการสอนของครู ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ควรจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนการสอน แนวการสอนและคู่มือครู จัดบริการด้านบุคลากร สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีการอบรมส่งเสริมด้านวิชาการแก่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ด้วย ส่วนครูผู้สอนก็ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำแผนการสอน แนวการสอนและคู่มือครู เพื่อเป็นแนวทางใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถใช้และผลิตอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอย่างชำนาญ ตลอด

จนไฟฟ้า ความรู้ความชำนาญในวิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น การเข้าอบรม สัมมนา และศึกษาต่อในสาขาที่ต้องการ เป็นต้น

6. องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

สังค อุทรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึงงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร จะมีงานหลักอยู่ 3 ลักษณะคือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร
2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร
3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

งานทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวมานี้ จะมีความแตกต่างกันไปตามระดับของหน่วยงาน กล่าวคือ ในส่วนของการบริหารหลักสูตรส่วนกลางซึ่งเป็นหน่วยงานของคณะพัฒนาหลักสูตรและมีความเกี่ยวข้องกับการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรและการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ซึ่งได้แก่โรงเรียน ก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสม และการบริการแหล่งวิชาการในโรงเรียน สำหรับงานประเภทที่ 2 คืองานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรนั้น ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ หน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรซึ่งได้แก่ โรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นเอง งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรจะประกอบด้วย การปรับหลักสูตรเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ส่วนงานประเภทที่ 3 คือการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรนั้น จะเป็นงานที่จะต้องรับผิดชอบทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรและหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ในระดับหน่วยงานพัฒนาหลักสูตรนั้น จำเป็นจะต้องดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หลักสูตร ส่วนในระดับผู้ใช้นั้นก็ได้แก่การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และการบำรุงขวัญเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ใช้หลักสูตร งานที่กล่าวมานี้มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร

1.1 งานเตรียมบุคลากร งานเตรียมบุคลากรเป็นงานที่มีความสำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรใดไปใช้ควรจะได้มีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตร มีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรนี้ จะยังมีความสำคัญและเป็นภาระหนักมาก ถ้าหากหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาใหม่นั้นเป็นหลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมโดยสิ้นเชิง แต่ถ้าหากเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงแก้ไขเพียงบางส่วน ภารกิจเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรก็จะไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่าใดนัก

การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่ อาจจะทำดำเนินการได้หลายวิธี เช่น อาจใช้วิธีการประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสาร และสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ ถ้าหากหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นจะถูกนำไปใช้กับกลุ่มประชากรอย่างกว้างขวาง การเตรียมบุคลากรก็ควรจะได้ดำเนินการในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อจะให้การกระจายข้อมูลเป็นไปอย่างกว้างขวางและถึงกลุ่มผู้ใช้โดยทั่วถึงกัน

ถ้าหากจะมองงานเตรียมบุคลากรในหน่วยงานส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ก็พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีความเกี่ยวข้องข้องกับการจัดเตรียมครู โดยการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ และบางครั้งโรงเรียนอาจจะจัดให้มีการประชุมหรือฝึกอบรมภายในกลุ่มโรงเรียนหรือโรงเรียนของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

1.2 การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การจัดครูเข้าสอนเป็นงานของหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นงานของหัวหน้าสถานศึกษาในแต่ละแห่ง การจัดครูเข้าสอนจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสดำเนินการใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

1.3 การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวก และช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง งานบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรจึงเป็นภารกิจของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรโดยตรง ในภาคปฏิบัติที่กระทำอยู่ในโดยประเทศไทยมักจะพบว่ามีความล่าช้าในการแจกจ่ายวัสดุหลักสูตรไปสู่ผู้ใช้เป็นอันมาก ยิ่งหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรมีมากเท่าใด และกระจัดกระจายกันมากเท่าใด ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการบริหารวัสดุหลักสูตรก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากปัญหาการกระจายวัสดุหลักสูตรให้ไปถึงครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีปัญหามากกว่าการกระจายวัสดุหลักสูตรไปสู่ครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในบางประเภทมักจะมอบภารกิจเกี่ยวกับการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรให้เป็นหน้าที่ของบริษัทเอกชนที่ผลิตวัสดุและสื่อต่าง ๆ โดยตรง โดยทางรัฐบาลจะเป็นผู้ควบคุมดูแลเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพและราคาให้อยู่ในข้อตกลงต่าง ๆ ตามที่ได้ตกลงกันได้

เนื่องจากวัสดุหลักสูตรมีความสำคัญและจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร จะต้องดำเนินการบริหารและบริการสื่อหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ถึงผู้ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งได้ครบและทันภายในกำหนดเวลาทุกครั้ง

1.4 การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน การจัดบริการหลักสูตรภายในโรงเรียนได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนวิชาเฉพาะ บริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และการบริการแนะแนว ฯลฯ เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้พยายามจัดทำหรือจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะให้เกิดประโยชน์และสะดวกแก่การใช้หลักสูตร แหล่งวิชาการนี้ควรจะรวมถึงการใช้ประโยชน์จากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกโรงเรียนอีกด้วย

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2.1 ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรที่ยกร่างขึ้นมาเพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวมในพื้นที่กว้างขวางนั้น มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นเพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมในท้องถิ่นและสามารถสนองความต้องการของผู้เรียน ควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ

การปรับหลักสูตรเพื่อใช้ในท้องถิ่นอาจจะดำเนินการได้ในหลายลักษณะ ซึ่งบางลักษณะอาจจะทำการปรับหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีกฎเกณฑ์ซึ่งทำโดยคณะกรรมการหรือบางลักษณะอาจจะทำโดยครูผู้สอนแต่ละคนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความสนใจและขีดความสามารถของผู้ใช้หลักสูตรนั้น ๆ

2.2 การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยลักษณะที่กล่าวมานี้การจัดทำแผนการสอนจึงมักกระทำกันเป็นรายวิชาหรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอนควรจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรก เป็นแผนการสอนระยะยาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้น ซึ่งนำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง แผนการสอนมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนการสอนของครูดังนี้คือ

- (1) จะเป็นแนวทางในการสอน ซึ่งจะช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร สามารถดำเนินการสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
- (2) จะให้ความสะดวกแก่ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ในการช่วยเหลือแนะนำและติดตามผลการเรียนการสอน
- (3) จะเป็นแนวทางในการสร้างข้อทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อให้มีความครอบคลุมกับเนื้อหาสาระที่ได้สอนไปแล้ว

ตามที่กล่าวมานี้พอจะกล่าวได้ว่า แผนการสอนจะเป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครู ถ้าหากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดหมายปลายทาง เป็นเหตุให้เกิดการเสียเวลาหรือบกพร่องในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก อันจะส่งผลต่อความล้มเหลวของหลักสูตรในที่สุด

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีนักปราชญ์ทางด้านหลักสูตรหลายคน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดโดยโรงเรียน ยกตัวอย่างเช่น ทรัมและมิลเลอร์ (Traum and Miller, 1968) เป็นต้น ดังนั้นจึงถือว่ากิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งจัดขึ้นโดยครูเพื่อให้สนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร จึงเป็นส่วนของการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติโดยแท้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จำเป็นจะต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน ว่าการสอนในครั้งนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร การที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอะไร ในบางครั้งการที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจจะสามารถจัดกิจกรรมได้หลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดอาจจะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่องการใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณ โดยเหตุนี้ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนควรจะได้ทำการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์และสามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด การสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง อาจจะเลือกใช้เฉพาะกิจกรรมที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด 1-2 กิจกรรม ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องทำทุก ๆ กิจกรรม เพราะการทำเช่นนั้นนอกจากจะไม่เป็นการประหยัดด้วยประการทั้งปวง ยังอาจจะก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนได้อีกด้วย

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับ

การใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้องมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไขให้ลุล่วงลงไป สำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง

การนิเทศการใช้หลักสูตรหรือนิเทศการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศก็คือ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการคอยตรวจสอบเพื่อจับผิดแต่ประการใด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

3.2 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร
ภารกิจเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร เป็นส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนกลางซึ่งเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร หน่วยงานนี้ควรจะได้หาทางสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการอาจจะทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือ หรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่าง ดังเช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ได้จัดตั้ง "โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร" ขึ้นมา ซึ่งโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรที่กรมวิชาการจัดตั้งขึ้น จะเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพในลักษณะใดลักษณะหนึ่งซึ่งพอจะเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ได้ วิธีการเช่นนี้จะเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนผู้ใช้หลักสูตรได้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในโรงเรียนของตน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรในระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ อีกด้วย

สมิทร คุณานุกร (2520) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้ โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ การตีความมุ่งหมายหลักสูตร ว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไร และให้เกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียน หลังจากนั้นจะต้องกำหนดรายละเอียดที่จะนำไปสอนให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายนั้น

โดยทั่วไปการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งจัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการเพื่อช่วยขยายความในหลักสูตรให้กระจ่างยิ่งขึ้น จากนั้นจะทำรายงานการสอน บันทึกการสอนย่อ ๆ เพื่อกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่า ชั่วโมงใดจะสอนอะไร ตอนไหน ก็คาบ มีกิจกรรมอะไร และอย่างไร เป็นต้น

2. การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องสำรวจ งบประมาณและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไม่ โดยคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน การกำหนดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้รวมถึงการบริหารงานทั้งหมด ทั้งปวงในโรงเรียนด้วยเพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. การสอนของครู ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าเขียนหลักสูตรได้ดีหรือไม่เพียงใด แต่อยู่ที่การนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะไม่สัมฤทธิ์ผลถ้าปราศจากการสอนของครู ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน การสอนให้สอดคล้อง ซึ่งจะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ความสะดวก ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ในการนำหลักสูตรไปใช้ สิ่งที่ต้องทำคือ

ก. ตีความหมายของความมุ่งหมายแต่ละข้อ

ข. ในการสอนแต่ละเรื่องควรมีเกณฑ์ในการเตรียมการสอน

ค. ครูต้องถามตัวเองก่อนเสมอด้วยคำถามต่อไปนี้

- (1) ต้องการให้เด็กได้รับข้อมูลอะไร เพื่อเด็กจะได้มีความพร้อมที่จะเข้าใจเรื่องที่จะสอน
- (2) มีความเข้าใจหรือมีหลักการสำคัญ ๆ อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอนซึ่งเด็กควรจะได้รับ

- (3) ทักษะอะไรบ้างที่ต้องการฝึกให้เด็กสามารถปฏิบัติในเรื่องที่จะสอน
- (4) เด็กจะแสดงออกหรือมีทักษะ หรือพฤติกรรมอย่างไร จึงจะเป็นการยืนยันว่า การสอนของครูบรรลุผลสำเร็จ

วิชัช วงศ์ใหญ่ (2521) ได้อธิบายว่า การนำหลักสูตรไปใช้นั้น ควรจะมีการวางโครงการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องทำอย่างชัดเจน และมีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมการวางแผนเพื่อใช้หลักสูตร ครูใหญ่และคณะกรรมการโรงเรียนจะต้องศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรในเรื่องจุดมุ่งหมายที่แท้จริง ความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชน ส่วนใดของหลักสูตรที่จะทำให้มีเอกภาพของชุมชนได้อย่างไร ความพร้อมของโรงเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การจัดวัสดุประกอบหลักสูตร และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้มีการจัดสรรงบประมาณไว้อย่างชัดเจนแน่นอน มีอยู่ในแผนหรือนโยบายหรือไม่ อาคารสถานที่จะต้องปรับใช้กับหลักสูตรมีเพียงพอหรือยัง การเตรียมบุคลากรจะกระทำโดยวิธีใด

2. การเตรียมการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร จะต้องพิจารณาโครงการฝึกอบรมให้ชัดเจนและมีขั้นตอน ควรจะทำในรูปแบบใด ระยะเวลาและวิทยากรที่จะช่วยเหลือเกี่ยวกับการอบรมได้แก่ บุคคลใดบ้าง

3. การจัดครูเข้าสอน แม้ว่าครูจะผ่านการฝึกอบรมการใช้หลักสูตรมาแล้วก็ตาม การจัดครูเข้าสอนเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะครูแต่ละคนจะมีบทบาทอย่างมากต่อการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้นครูจะต้องมองเห็นความสำคัญ ก้าวให้ทันกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

4. การจัดตารางสอน สิ่งที่ต้องคำนึงถึง ความเหมาะสมกันในเรื่องต่อไปนี้ คือ ระดับความยากง่ายของการเรียนรู้ วัย ความสามารถของผู้เรียน การแบ่งเวลาสำหรับวิชาต่าง ๆ รวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคการศึกษาด้วย

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน อันได้แก่ การจัดทำ

โครงการสอน แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียนและสื่อการเรียน การที่มีวัสดุประกอบ หลักสูตรและสื่อการเรียนมาบริการให้ ต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายช่วยเหลือกัน ซึ่ง เริ่มต้นจากการวิเคราะห์หลักสูตร การวางรูปแบบ การเลือกและการจัดหา ไม่ว่าจะซื้อ จัดทำเอง หรือรับแจกจากทางราชการก็ตาม ควรจะให้ มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด สามารถแบ่งเบาภาระของครูได้มากที่สุด และผู้เรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรให้ผู้ปกครอง กรรมการศึกษา และประชาชนในชุมชนทราบว่า การใช้หลักสูตรนั้น ลูกหลานของเขาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในการเรียนรู้ เจตคติ ค่านิยม และความสามารถในการแก้ปัญหา สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในการประชาสัมพันธ์ คือ การสื่อความหมาย เพราะชุมชนนั้นประกอบด้วยบุคคลหลายระดับที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน และบางโรงเรียนจะขอความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลใดในชุมชนนั้นในเรื่องใดบ้าง ควรชี้แจงให้ชัด

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตรถ้าได้เลือกสรรอย่างดีและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อครู และนักเรียน อันได้แก่ สภาพแวดล้อม และกิจกรรมภายนอกห้องเรียน เช่น การนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ การจัดบริการด้านวิชาการแก่ครู ซึ่งจะทำได้หลายรูปแบบ เช่น การส่งไปศึกษาอบรม การไปร่วมประชุม สัมมนา การไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากร ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สอนด้วยกัน

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญและต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อการปรับปรุงก็จะทำได้ง่ายและตรงจุด ว่าการปรับปรุงควรเริ่มที่จุดใดบ้าง วิธีการจะทำอย่างไร และการประเมินผลหลักสูตร ควรจะคำนึงถึงการประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวด้วย

ติลลิก บุญเรืองรอด (2521) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีคุณภาพว่าดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ววางแผนการใช้หลักสูตรและบริหารการสอน โดยแบ่งขั้นตอนการใช้หลักสูตรออกเป็น 12 ขั้นตอน คือ

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้งฉบับ ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะวิชาที่รับผิดชอบ
2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการ วิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา
3. การพิจารณากิจกรรมเพื่อการบูรณาการ
4. การจัดโปรแกรมการสอน ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย งานบุคคล อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ผู้เรียน และเวลา
5. การจัดตารางสอน ซึ่งรวมทั้งงานที่จะต้องทำเป็นกลุ่มและตารางงานสอน
6. งานวางแผนการสอนส่วนบุคคล
7. การวางแผนการสอนร่วมกัน ชั้นนี้เป็นชั้นสำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอันจะส่งผลไปยังผู้เรียน ทำให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง
8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน
9. การสอน
10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์
11. การประเมินผล
12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

กาญจนา कुमारักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงรายละเอียดที่ควรพิจารณาเพื่อการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ การจัดห้องเรียน การบริการเพื่อการเรียนการสอน การเปิดวิชาเลือก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผล การจัดบุคลากร และการเงิน ดังมีรายละเอียด คือ

การจัดห้องเรียน ควรจัดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนของผู้เรียน ตลอดจนจัดให้มีห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างเพียงพอในด้าน การบริการเพื่อการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งได้แก่ บริการด้านห้องสมุด ศูนย์การเรียน ศูนย์ภาษา ฯลฯ เป็นต้น ส่วนการเปิดวิชาเลือกก็ควรเปิดวิชาที่ตรงกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตลอดจนบริการ การแนะแนวด้วย นอกจากนี้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอน อันเป็นการ

เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน โรงเรียนควรเลือกกิจกรรมที่มีคุณค่าสูงสุด และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การประเมินผลการเรียนการสอน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครู มีทักษะการวัดและประเมินผล พร้อมกับวางแผนการประเมินผลอย่างดีที่สุด และด้านการจัด บุคลากรนั้นโรงเรียนควรจัดบุคลากรที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ ตลอดเวลา และประการ สุดท้ายคือการเงิน จะต้องมีการวางแผนด้านงบประมาณอย่างรัดกุม ประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุป ได้ว่า หลักสูตรจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตร เป็นประการสำคัญ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้นั้นจะเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวางแผนการใช้หลักสูตร การจัดการเกี่ยวกับวัสดุหลักสูตรซึ่งเป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การ สอน การเตรียมบุคลากร การจัดทำรายงาน การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การ จัดสรรงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้คือ การ สอนของครูหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมการเรียน การสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน การวัดและประเมินผลการ เรียน ถ้าทุกขั้นตอนเหล่านี้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อแน่ว่าจะเป็นการนำผู้เรียนไป สู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งหมายถึงว่าเป็นการนำหลักสูตรไปสู่ความ สำเร็จด้วย

7. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ในการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทที่สำคัญมากในอันที่จะนำ หลักสูตรไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้

สุมิตร คุณานุกร (2518) กล่าวว่า ครูเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอน การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ให้ความสะดวก ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครูเพื่อให้การสอนของครู การเรียนของนักเรียน บังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น แท้จริงก็คือ การบริหารทางด้านวิชาการนั่นเอง

และ สุมิตร คุณานุกร (2518) กล่าวต่อไปอีกว่า อาจารย์ใหญ่และครูมีบทบาทอย่างไรต่อหลักสูตร หากจะเปรียบเทียบต่อเครื่องจักรทั้งหลายที่ร่างหลักสูตรเป็นราชสีห์ อาจารย์ใหญ่และครูผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผลก็เปรียบเสมือนหนู ราชสีห์ต้องพึ่งหนูเพื่อเอาชีวิตรอดฉันใด นักวิชาการที่ร่างหลักสูตรก็ต้องพึ่งครูใหญ่และครูน้อยเพื่อให้ผลงานของตนบรรลุผลสำเร็จฉันนั้น ครูใหญ่และครูน้อยเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการที่จะทำให้หลักสูตรบังเกิดผลตามความมุ่งหมายไว้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้ที่ทราบจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในการส่งเสริมทางด้านวิชาการเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ คุณสมบัติ ทักษะ และความสามารถตามความมุ่งหมายทางการศึกษาของประเทศได้กำหนดไว้ ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การเตรียมการวางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร
2. การเตรียมการจัดอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร
3. การจัดการสอนของครู
4. การจัดตารางสอน
5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

6. การประชาสัมพันธ์
7. การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการ
8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรฝ่ายวิชาการในการใช้หลักสูตร

บุคลากรฝ่ายวิชาการ ได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียนซึ่ง วิทยุ โทร (2514) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของครูวิชาการโรงเรียนดังนี้

1. ควบคุม ดูแลการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปตามโครงการ
  2. ให้คำแนะนำ แก้ปัญหา ค้นคว้า และปรับปรุงครูในหมวดวิชาเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบการใช้อุปกรณ์ วิธีสอน และการวัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สัมพันธ์กับวิชานั้น ๆ
  3. ควบคุม ดูแลครูในสายวิชาให้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้
  4. จัดทำข้อสอบและวัดผล
  5. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ
  6. วางโครงการ ปรับปรุงการสอน และพัฒนาการสอน
  7. ส่งเสริมให้ครูในหมวดวิชามีโอกาสพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ
- เพิ่มขึ้น
8. สร้างและจัดหาอุปกรณ์
  9. จัดนิทรรศการ กิจกรรม ป้ายนิเทศ
  10. ประเมินผล

บทบาทของครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร

ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยการจัดประสบการณ์และ

กิจกรรมต่าง ๆ แก่นักเรียน บทบาทของครูในการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจกับจุดหมาย หลักการ และโครงสร้าง ของหลักสูตร ให้เข้าใจอย่างชัดเจน และต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร หนังสือเรียน แผน การสอน ตลอดจนวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนอย่างถูกต้อง เหมาะสม
2. ศึกษาวิธีสอนต่าง ๆ ที่เอื้อต่อหลักสูตร หรือที่หลักสูตรแนะนำไว้ เช่น การสอน แบบบรรยาย การสาธิต การให้ปฏิบัติจริง การอภิปราย การค้นคว้าหรือวิธีอื่น ๆ การ สอนที่ดีไม่จำเป็นต้องใช้วิธีสอนอยู่เพียงอย่างเดียว
3. ต้องใส่ใจศึกษาแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เช่น ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา วิชาต่าง ๆ
4. ต้องเตรียมการสอนโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวหลักสูตร โดยพยายาม ใช้แผนการสอน คู่มือครู และเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ
5. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดมุ่งหมาย ครูต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การสอน ในเรื่องหรือวิชาต่าง ๆ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง แล้วดำเนินการสอนไป ตามจุดมุ่งหมาย ต้องวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทุกครั้ง ถ้านักเรียน ยังไม่ผ่านพฤติกรรมใด ๆ ต้องหาเวลาสอนซ่อมเสริมให้เสมอ
6. พยายามจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่จะส่งเสริมการเรียนการสอน
7. พยายามแสวงหา จัดทำ และใช้วัสดุที่มีในห้องถื่น หรือสื่อการเรียนที่มีให้ เกิดประโยชน์
8. พยายามใช้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในโรงเรียน ในห้องถื่นให้เป็นประโยชน์ต่อ การเรียนการสอน เช่น เชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาเป็นวิทยากรหรือนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่
9. พยายามใกล้ชิดให้ความสนทนมนแก่นักเรียน เพื่อจะได้ทราบถึงพื้นฐาน ความ

ความสนใจ ความถนัด และปัญหาของเด็กแต่ละคน เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการสอน
อบรม ปกครอง แนะนำ และประเมินผลได้อย่างถูกต้อง

หลักสูตรที่ดีนั้น เมื่อนำไปใช้หรือจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนแล้ว ผู้เรียน
สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น เช่น จากไม่รู้เป็นรู้ จากรู้น้อยเป็นรู้มากขึ้น
จากไม่ได้ปฏิบัติเป็นปฏิบัติประจำ จากทำไม่ได้เป็นทำได้ จากนิสัยไม่ดีกลายเป็นนิสัยดีขึ้น ฯลฯ
เหล่านี้เป็นเจตนาของหลักสูตร และผู้ที่ใช้หลักสูตรไปจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน นั้น
ก็คือครูผู้สอน ดังนั้นหลักสูตรไม่ว่าจะดีสักเท่าใด แต่ถ้าครูผู้สอนไม่เข้าใจเจตนาของ
หลักสูตร ไม่เข้าใจวิธีการใช้หลักสูตร หลักสูตรนั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนของผู้เรียนก็ไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

สังค อุทรานันท์ (2528) ได้กล่าวถึง บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร
ดังนี้

1. นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร
มีบทบาทในการส่งเสริมใช้หลักสูตร ดังนี้

- 1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและ
ดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนาของหลักสูตร
- 1.2 ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร
- 1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการบริการ
วัสดุหลักสูตรและให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร
ดังนี้

- 2.1 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน
- 2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
- 2.3 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่าง

สม่ำเสมอ

2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดการอบรม หรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

2.5 ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสาขาวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตรดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบอย่างชัดเจน

3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบ

3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และให้บริการแก่ครูคนอื่นที่อยู่ภายในสายเดียวกัน

3.4 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

3.5 ทำการประสานงานการใช้หลักสูตรกับหมวดวิชาอื่น หรือสาขาวิชาอื่น เพื่อให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูผู้สอน ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ได้ดังนี้

4.1 ทำการศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน

4.2 ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4.3 ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่น ๆ บุคลากรอื่น ๆ ภายในโรงเรียนซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยการกระทำในสิ่งต่อไปนี้

5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มที่

5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

ถ้าหากบุคลากรทุกฝ่ายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ก็พอเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าการใช้หลักสูตรจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีปัญหาเกิดขึ้นน้อย อันจะช่วยให้นำหลักสูตรประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด

8. ความเป็นมาของหลักสูตรอิสลามศึกษา

การสอนวิชาอิสลามศึกษาสำหรับเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลามในท้องถิ่นจังหวัดยะลา บัตตานี และนราธิวาส อาศัยเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำสอนต่าง ๆ ของศาสนา ซึ่งใช้รายละเอียดและหลักฐานจากคัมภีร์ทางศาสนา คือ อัล-กุรอาน อัลฮะดีษ นั้น มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับการสอนจริยธรรมศีลธรรมในกลุ่มศาสนานี้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม และทำการสอนโดยใช้เนื้อหาสาระตามคำสอน ลัทธิความเชื่อที่ตนนับถืออยู่ เพราะคำสอนของทุกศาสนามุ่งให้ผู้นับถือปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง ละเว้นสิ่งที่ห้าม ปฏิบัติในสิ่งที่ใช้ และบำเพ็ญอยู่ในคุณธรรมที่ตนถืออยู่อย่างเคร่งครัด การจัดการกระบวนการเรียนการสอนในด้านจริยธรรมแก่เยาวชน จึงเป็นเรื่องของการสอนให้เยาวชนได้รู้จักและซาบซึ้งคุณธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของศาสนาตามสมควรแก่วัย เพื่อให้การดำรงชีวิตในอนาคตของเยาวชนอยู่ในกรอบของชีวิตที่สงบสุข เกิดผลดีแก่ตนเองและสังคมส่วนรวม ศาสนาอิสลามนั้นถือว่าการศึกษารื่องศาสนาในระดับต่าง ๆ ของชีวิตเป็นหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกคนต้องรู้เรื่องศาสนา ดังที่โมหัมมัด อันตุลกาเดร์ (2527) กล่าวว่า

ศาสนากำหนดให้ผู้ปกครองสอนความรู้ทางศาสนาให้บุตรหลานของตนตั้งแต่เล็ก เริ่มด้วยการหัดอ่านพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ให้สามารถอ่านได้และจำบทสำคัญ ๆ โต้ขึ้นก่อนบรรลุนิติภาวะจะต้องเข้าใจวิธีละหมาด และฝึกการถือศีลอด ตั้งนินสภาพัว ๆ ไปของสังคมมุสลิมก็อยู่ในตอนเช้าเด็ก ๆ จะหัดอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานในครอบครัว หรือผู้รู้ในหมู่บ้านจะสอนให้ เมื่อโตขึ้นจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็จะหาโอกาสเข้าเรียนศาสนาในปอเนาะ หรือสถานศึกษาที่เรียกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามต่อไป

จากการถือปฏิบัติดังกล่าว จึงทำให้จังหวัดที่ประชากรนับถือศาสนาอิสลามในภาคใต้ เกิดปัญหาทางการศึกษาหลายประการ คือ

1. ทำให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นในหมู่บ้านต่าง ๆ โดยไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนจากราชการให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
2. ทำให้นักเรียนซึ่งกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาต้องเรียนหนักมากคือนอกจากต้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเวลาเรียนปกติแล้ว เด็ก ๆ เหล่านั้นยังต้องไปเรียนศาสนาอิสลามในโรงเรียนสอนศาสนาดังกล่าวในเวลาเข้าก่อนไปโรงเรียน ในตอนเย็นหรือค่ำเมื่อกลับจากโรงเรียนแล้ว นอกจากนั้นยังต้องไปเรียนในวันหยุดคือ วันเสาร์ และอาทิตย์เต็มวันอีกด้วย จึงทำให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อผลการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามปกติ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร และสถิติการสอบตกเข้าชั้นสูงมาก
3. ครูสอนศาสนาอิสลามตามโรงเรียนต่าง ๆ ในหมู่บ้านเหล่านั้นยังไม่เข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ และไม่มีใบอนุญาตการเป็นครูตามกฎหมาย
4. หลักสูตรและหนังสือเรียนต่าง ๆ ที่นิยมใช้กันอยู่นั้นส่วนใหญ่พิมพ์ขึ้นเป็นภาษามลายู ซึ่งจัดซื้อมาจากต่างประเทศ มีเนื้อหาสาระบางตอนไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย
5. นักเรียนต้องเรียนหนักทั้งภาษามลายู รัมมาไนซ์ และภาษาไทย นับว่าเป็นภาระที่หนักมากเกินไปสำหรับเด็กวัยนี้

ในการแก้ปัญหาที่กล่าวมานี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 โดยสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 คณะครูอาจารย์ ศึกษานิเทศก์ และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม จำนวน 30 คน เป็นผู้จัดร่างหลักสูตร โดยกำหนดเนื้อหาในแต่ละชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 เป็น 7 รายวิชาดังนี้

1. วิชาหลักการศรัทธา (เตาฮีด)
2. วิชาศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ์)
3. วิชาศาสนประวัติ (ตาเรค)
4. วิชาอัล-กุรอาน
5. วิชาหลักการอ่าน อัล-กุรอาน (ตัจวีค)
6. วิชาภาษาอาหรับ
7. วิชาจริยธรรม (อัคลาค)

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาอนุมัติหลักสูตรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2519 แล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้ช่วยดำเนินการจัดอบรมครูเพื่อทำการสอนศาสนาอิสลาม ผู้เข้ารับการอบรมเป็นข้าราชการครูที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นผู้ที่ได้รับความบรรจุให้เป็นครูสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลามมาก่อน มีความรู้สามัญเพียงจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ต่อมาได้มีการอบรมเพิ่มวุฒิได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7) ส่วนความรู้ทางศาสนานั้น ขณะนั้นยังไม่มีวุฒิ เพียงแต่ให้เป็นผู้ที่มีความรู้โดยผ่านการสอบความรู้จากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดว่า เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ทำการสอนศาสนาได้

การจัดอบรมครูก่อนส่งไปทำการสอนศาสนาอิสลามของสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร วิชาศาสนาอิสลาม หลักการสอน วิธีสอนตามรายวิชาต่าง ๆ สื่อการเรียนการสอน การเตรียมการสอนและการจัดทำแผนการสอน การสอนศาสนาอิสลามตามหลักสูตรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2519 ได้ดำเนินการอย่างจริงจังอยู่เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ต่อมาก็ค่อยๆ หยุตสอนไปที่ละโรงสองโรง ในที่สุดก็ไม่มีโรงเรียนใดทำการสอนศาสนาอิสลามอีกเลย ซึ่งทางสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้ศึกษาสาเหตุแล้ว ปรากฏว่าครูสอนศาสนา

อิสลามเหล่านี้มีความลำบากใจในทางปฏิบัติ เพราะไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร การศึกษาระดับโรงเรียน อำเภอ และจังหวัดเท่าที่ควร โดยการอ้างเรื่องไม่มีงบประมาณ เป็นสาเหตุสำคัญ บางโรงเรียนไม่ยอมแบ่งเวลาให้ทำการสอน โดยอ้างว่ากระทรวง-ศึกษาธิการสั่งให้ทำการสอนนอกเวลาเรียนปกติ

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2521 รัฐบาลและสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้มีนโยบาย ที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้ผลอย่างจริงจัง จึงได้กำหนด นโยบายและแนวทางปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหานั้นทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านสังคม จิตวิทยา ด้าน การเมืองภายใน ด้านการเมืองต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ และด้านป้องกันประเทศ สำหรับด้านสังคมจิตวิทยาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กำหนดนโยบายและเสนอแนะแนว ทางปฏิบัติไว้ดังนี้

ก. นโยบาย

1. เร่งรัดการดำเนินการให้คนไทยมุสลิมมีความสำนึกเป็นคนไทย พูดและ ใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลายทั่วถึง และขจัดมูลเหตุที่ทำให้คนไทยมุสลิมไม่นิยมภาษาไทย โดย ให้เข้าใจถึงประโยชน์และความก้าวหน้าของคนไทยมุสลิมจะได้รับ รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิด แก่ท้องถิ่นตามที่ปรารถนา และแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

2. ส่งเสริมคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เข้ารับการศึกษาใน โรงเรียนสามัญ สายอาชีพ และการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษ ในการเข้ารับการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น และสนับสนุนการศึกษาชั้นสูงแก่บรรดา บุตรหลานของผู้นำท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และใช้ภาษา ไทยได้แพร่หลาย และปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ให้สร้างความเข้าใจ ทศนคติ และความสำนึกในความเป็นไทย และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ และเป็นการ สอดคล้องกับการประกอบอาชีพด้วย

3. ปรับปรุงและควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา อิสลามที่พัฒนาจากปอเนาะ เพื่อให้นักเรียนนิยมการเรียนวิชาสามัญเพิ่มมากขึ้น กับให้นักเรียน

พูดและใช้ภาษาไทยโดยแพร่หลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

ข. ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติ

1. ให้เยาวชนมุสลิมมีการเรียนรู้ภาษาไทยตั้งแต่เด็กเล็ก และให้มีโอกาสใช้ภาษาไทยเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ
2. ให้มีหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทยสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นโดยเฉพาะให้เหมาะกับสถานที่และความเป็นอยู่ของท้องถิ่น
3. ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยม อาชีวะ วิทยาลัยครู และระดับมหาวิทยาลัย
4. ให้มีระเบียบพิเศษ เพื่อสามารถบรรจุผู้ที่เป็นคนของท้องถิ่น
5. ให้สิทธิพิเศษและการสนับสนุนบุตรหลาน ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นมุสลิม ควรเป็นโครงการชั่วคราว เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่ควรให้สิทธิพิเศษตลอดไป
6. โดยที่การศึกษาเป็นเรื่องเร่งด่วน และเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหา ฉะนั้น การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ อาทิ สื่อมวลชนของรัฐ วิทยุ โทรทัศน์ และกิจกรรมอื่น ๆ จะต้องมุ่งให้ส่งเสริมงานด้านการศึกษาด้วย
7. การแก้ไขปัญหาการพูด และการใช้ภาษาไทย ตลอดจนความสำนึกในความเป็นไทยนั้น ควรจะได้ทุ่มเทกระทำอย่างจริงจัง โดยเลือกพื้นที่เป้าหมายที่ใดที่หนึ่ง เช่น จังหวัดปัตตานี และกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน แล้วดำเนินการให้บังเกิดผลสำเร็จและมีการประเมินผลอย่างจริงจังว่า การดำเนินการแก้ไขปัญหา การพูดและการใช้ภาษาไทย และความสำนึกในความเป็นไทยนั้น ได้บังเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดไว้เพียงใด (เอกสารประกอบการสัมมนาฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา อุดรธานี)

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติในเรื่องนโยบาย ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา ความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้พิจารณาเห็นว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับ

การสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร จากการศึกษาสาเหตุของจังหวัดต่าง ๆ ปรากฏว่า จังหวัดไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่ครูสอนศาสนาอิสลาม และไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินการ

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้วิเคราะห์ดูแล้ว เห็นว่าในโรงเรียนประถมศึกษามีครูที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก น่าจะมีผู้ที่เคยเรียนศาสนา มาจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม วิทยาลัยครู และโดยการศึกษาด้วยตนเองพอที่จะสอนไปพลางก่อนได้ จึงได้จัดทำแบบสำรวจเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่งไปให้จังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 2 ผลการสำรวจ แต่ละจังหวัดมีครูมุสลิมที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามและมีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ทำการสอนศาสนาเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ครบทุกโรงเรียน ทางสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงได้จัดทำแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ของเขตการศึกษา 2 ส่งไปให้จังหวัดต่าง ๆ พิจารณา โดยยึดหลักดังต่อไปนี้

1. การสอนศาสนาอิสลามโดยเฉพาะหลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ และวิชาจริยธรรม ให้ทำการสอนเป็นภาษาไทย ตามความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของนักเรียน และให้ครูประจำการเป็นผู้สอน ส่วนวิชาอัล-กุรอาน หลักการอ่าน กุรอานและภาษาอาหรับนั้นให้สอนเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งอาจเชิญบุคคลภายนอกมาสอนก็ได้

2. การกำหนดหลักสูตรการอบรมครูและการจัดหาวิทยากรมาเป็นผู้ให้การอบรมครูนั้น ทางสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งได้กำหนดหลักสูตรการอบรมไว้ตามประเภทของผู้รับการอบรมเป็น 3 ประเภท คือ

ก. ครูสอนศาสนาเป็นภาษาไทย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1) ผู้มีความรู้ทางศาสนาด้วยการศึกษาด้วยตนเอง หรือศึกษาจากวิทยาลัยครู ต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร เป็นเวลา 10 วัน

2) ผู้ที่จบชั้นปีที่ 4 (อับศิดาอี) จากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร เป็นเวลา 6 วัน

ข. ครูผู้สอนเฉพาะภาษาอาหรับ ต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร เป็นเวลา 3 วัน

ค. ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่เปิดสอนศาสนาอิสลาม ต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตร เป็นเวลา 2 วัน

เมื่อสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้เสนอแผนการดำเนินงาน เกี่ยวกับการอบรมครูไปให้จังหวัดต่าง ๆ พิจารณาแล้ว ปรากฏว่า จังหวัดต่าง ๆ ได้ดำเนินการดังนี้

1. จังหวัดนราธิวาส ได้เสนอให้สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จัดอบรมผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามจบชั้นอิตีฮาดปีที่ 4 (วุฒิต่างศาสนาที่เรียนจากโรงเรียน ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม) จำนวน 33 คน ซึ่งได้ดำเนินการอบรมระหว่างวันที่ 14-19 มีนาคม 2522 ในการอบรมครั้งนี้ได้ให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนที่จะเปิดทำการ สอนเข้ารับการอบรมใน 2 วันแรก เมื่อได้อบรมครูเสร็จแล้ว จังหวัดนราธิวาสได้ดำเนินการ เปิดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมา

2. จังหวัดยะลา ได้เสนอให้สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จัด อบรมผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามจบชั้นอิตีฮาดปีที่ 4 เช่นเดียวกัน จังหวัดนราธิวาส จำนวน 16 คน ซึ่งได้ดำเนินการอบรมระหว่างวันที่ 10-15 กันยายน 2522 แล้วดำเนินการ เปิดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมา

3. จังหวัดปัตตานี ไม่ได้ดำเนินการอบรมครูเหมือนกับจังหวัดยะลา และนราธิวาส แต่ทางจังหวัดได้จัดทำหลักสูตรการบรรยายธรรมทางศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมาเป็นรูปแบบใหม่ แล้วเสนอขออนุญาตใช้หลักสูตร ต่อกระทรวงมหาดไทย (ขณะนั้นโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด) เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว ทางจังหวัดปัตตานี ก็คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิต่างศาสนาอิสลามจากท้องถิ่น เช่น โตะะครู โตะะอีมาม บิหลัน คอเต็บ ฯลฯ แล้วจังหวัดจัดการอบรมเอง เสร็จแล้วจึงให้ไปทำการสอนแบบบรรยายธรรม

เป็นภาษามลายูท้องถิ่นขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมา

จากการที่ทางสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้ไปติดตามผลการดำเนินการสอนศาสนาอิสลามของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ แล้ว โดยเฉพาะในจังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสนั้น ปรากฏว่า ครูซึ่งได้ผ่านการอบรมจากสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ไปแล้ว ส่วนใหญ่ได้กลับไปทำการสอนจริง ๆ และในบางโรงเรียนก็ทำการสอนได้ดี เป็นที่สนใจและได้รับการสนับสนุนจาก บิดา มารดา ผู้ปกครองนักเรียนเป็นอันมาก และนอกจากสอนแล้ว ยังได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นอย่างดี

9. การพัฒนาหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลาม

เนื่องจากจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ ทำให้การจัดชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาเปลี่ยนแปลงไป สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้พิจารณาเห็นว่าหลักสูตรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2519 ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งลดชั้นระดับประถมศึกษาลงเหลือ 6 ปี จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรศาสนาอิสลาม ให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา ฉะนั้นในปีงบประมาณ 2523 สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายฝ่าย เช่น กรรมการอิสลามประจำจังหวัด คิวโตะยุทธธรรม อาจารย์สอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนมัธยม วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ครูสอนศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์ของสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ร่วมประชุมยกร่างหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรที่จัดขึ้นใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในสาระสำคัญดังนี้

1. เปลี่ยนชื่อหลักสูตร จากหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม เป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา
2. รายวิชาที่จะทำการสอนลดลงจากเดิม 7 วิชา เหลือ 5 วิชา ซึ่งจำเป็นและ

เหมาะสมกับแต่ระดับประถมศึกษา คือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ
จริยธรรม และอัล-กุรอาน

3. ชั้นที่จะทำการสอนในระดับประถมศึกษา คงเหลือ 6 ปี คือ สอนตั้งแต่
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

4. อัตราเวลาเรียน ทำการสอนชั้นเรียนละ 6 คาบ ๆ ละ 20 นาที หรือ
สอนชั้นเรียนละ 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ และจัดเข้าไว้ในหลักสูตรบังคับเรียน โดยกำหนด
ให้ทำการสอนแทนเนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธและจริยธรรม ในกลุ่มสร้างเสริมประสบ
การณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษาฉบับที่ร่างขึ้นใหม่นี้ ได้เอาแนวการเรียน
การสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมของโรงเรียนในรัฐพลิศ ประเทศ
สหพันธรัฐมาเลเซีย มาเป็นหลักในการพิจารณา (คู่มือครู ฝ่ายโครงการสอนศาสนาใน
โรงเรียนประถมศึกษา, ม.ป.ป.) ส่วนด้านปรัชญานั้น ผู้สร้างหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษา
ยึดหลักปรัชญาศาสนธรรมของศาสนาอิสลามเป็นหลัก (มานิตย์ จารงค์, 2530) เมื่อจัด
ทำหลักสูตรฉบับร่างเสร็จแล้วก็ได้เสนอขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้อนุมัติให้ใช้หลักสูตร
อิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2524

การนำเนื้อหาในหลักสูตรอิสลามศึกษามาสอนแทนเนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธ
ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น เป็นปัญหาในการปฏิบัติอย่างมาก เพราะไม่ได้
กำหนดว่าจะสอนเนื้อหาในบทใด ตอนไหน จำนวนกี่คาบ ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้
ประกาศเรื่อง การสอดแทรกวิชาอิสลามศึกษา ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2526 ซึ่งจะกำหนดรายละเอียดในการสอนแทนไว้อย่างชัดเจน เพื่อ
ให้ยึดถือปฏิบัติต่อไป

10. สาระสำคัญของหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523

หลักการ

หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา ที่มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้มีแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาอิสลามอันจะส่งผลให้เป็นพลเมืองดีในสังคมและประเทศชาติ รูปแบบของหลักสูตรเป็นหลักสูตรต่อเนื่องและจัดเป็นรายวิชาบังคับซึ่งอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย สำหรับนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม

อนึ่ง เนื่องจากเวลาสำหรับสอนวิชาอิสลามศึกษาในระดับนี้มีจำกัด ฉะนั้นการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน จึงไม่สามารถจะให้จบในชั้นเรียนได้ ด้วยเหตุนี้ครูทุกคนจะต้องติดต่อกับพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อกำชับให้นักเรียนอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ให้จบนอกชั้นเรียน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอัลลอฮ์ และนบีมุฮัมมัดได้
2. ให้มีนิสัยและกริยามารยาทที่ดี
3. สามารถอ่านอัล-กุรอานตามบทที่กำหนดได้
4. ให้สามารถประกอบพิธีละหมาดได้ถูกต้อง

โครงสร้าง

การเรียนทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ใช้เวลาเรียน 6 คาบ/สัปดาห์/ชั้นเรียน เวลาเรียนคาบละ 20 นาที ประกอบด้วยเนื้อหาต่อไปนี้คือ

1. เอกภาพ (เตาหีด)
2. ศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ์)
3. ศาสนาประวัติ (ตาเรีค)

4. จริยธรรม (อัคลาก)

5. กุรอาน

(คำอธิบายรายวิชาในภาคผนวก)

เอกสารหลักสูตร

เอกสารหลักสูตรคือ วัสดุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาหาความรู้ และนำไปใช้ในการเรียนการสอน

เอกสารหลักสูตรอิสลามศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1. เอกสารสำหรับครู ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหา คู่มือครู แผนการสอน กำหนดการสอน เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ฯลฯ
2. เอกสารหลักสูตรสำหรับนักเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม ฯลฯ

แผนการสอน

แผนการสอนวิชาอิสลามศึกษา คือ เอกสารที่ขยายรายละเอียดของหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อให้วิทยากรสามารถดำเนินการสอนได้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร จึงจะครอบคลุมเนื้อหาสาระ จุดประสงค์ คุณธรรมที่ต้องการเน้น กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล แผนการสอนวิชาอิสลามศึกษาเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องใช้มากที่สุด เพราะเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการนำเอาหลักสูตรอิสลามศึกษาไปจัดการเรียนการสอน ลักษณะของแผนการสอนวิชาอิสลามศึกษา จะมี 3 เล่ม แบ่งเป็นเล่มละ 2 ชั้นคือ แผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2, 3-4, 5-6 เนื้อหาในแต่ละแผนจะเรียงลำดับจากวิชาเอกภาพ ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม และฮัล-กุรอาน และส่วนใหญ่จะจบในตัวเอง

รูปแบบของแผนการสอน

แผนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ซึ่งสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 และกรมวิชาการ ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของครู มีรายละเอียดประกอบด้วย

1. ความคิดรวบยอด เป็นแก่นความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับเมื่อเรียนจบแต่ละเนื้อหา นั่นก็คือ เป็นข้อสรุปของความรู้ที่เป็นกฎเกณฑ์ถูกต้อง
2. คุณสมบัติหรือคุณธรรมที่ต้องการเน้น หรือนำมาฝึกด้วย เป็นสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดลักษณะส่วนตัวที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี มีความคิดริเริ่มที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งจะรวมคุณธรรมของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เอาไว้ด้วย
3. จุดประสงค์ของแต่ละแผนการสอน เขียนในลักษณะของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มุ่งให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นแนวทางในการวัดผล เป็นจุดประสงค์ที่มุ่งให้ผู้สอน ได้ดำเนินการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร
4. เนื้อหา เป็นไปตามลักษณะของแต่ละรายวิชาทั้ง 5 รายวิชา ที่กำหนดในหลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งจะต้อนนำมาแยกย่อยบรรจุลงในแต่ละแผนการสอน เนื้อหาที่เรียบเรียงไว้ในแผนการสอน เป็นเพียงขอบข่ายของเนื้อหาเท่านั้น รายละเอียดปรากฏในหนังสือเรียน คู่มือการปฏิบัติงาน หรือเอกสารค้นคว้าอื่น ๆ
5. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการกำหนดหรือเสนอแนะกิจกรรมในการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละเนื้อหาวิชา กิจกรรมในการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษานี้เป็นกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน กิจกรรมต่าง ๆ ในแผนการสอน เป็นเพียงกิจกรรมเสนอแนะเท่านั้น วิทยากรผู้สอนอาจใช้กิจกรรมอื่น ๆ อันนำมาสู่การสอนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น กิจกรรมการเรียนเหล่านี้มุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง โดยครูผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยแนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจมีขึ้นในการเรียน

6. สื่อการเรียน เป็นเครื่องช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม หรือแต่ละเนื้อหารายวิชา ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้การเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น สื่อการเรียนต่าง ๆ ควรพิจารณาใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น และมีการเตรียมล่วงหน้า เพื่อให้สัมพันธ์กับบทเรียน

7. การประเมินผล เป็นข้อกำหนดวิธีการตรวจสอบหรือประเมินผลการเรียนของผู้เรียนในแต่ละเนื้อหาวิชา ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักประเมินค่า เปรียบเทียบงานของตนเองกับผู้อื่น เป็นการส่งเสริมให้รู้จักใช้ความคิดให้เกิดประโยชน์ และนำไปสู่ความคิดริเริ่มที่ดี ตลอดจนการนำเอาผลงานหรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์

8. ภาคผนวก เป็นเนื้อหารายละเอียดที่จะให้ความรู้แก่ผู้สอนในแต่ละเนื้อหาที่กำหนดในแผนการสอน เพื่อผู้สอนจะได้ดำเนินการสอนในแผนการสอนนั้นๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างเนื้อหาที่ระบุในภาคผนวก อาทิเช่น นิทาน เรื่องที่ใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ เนื้อหาโดยละเอียด ความหมายของอายะฮ์ และฮาดิษ เป็นต้น

คู่มือครู

คู่มือครูตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นเอกสารหลักสูตรที่ฝ่ายโครงการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ประจำสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ร่วมกับศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ครูสอนศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนวิชาอิสลามศึกษา สามารถจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาได้ถูกต้อง และสอดคล้องกับนโยบาย มีรายละเอียดแบ่งเป็น 7 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ความเป็นมาของโครงการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา
- ตอนที่ 2 การสอดแทรกวิชาอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
- ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ตอนที่ 4 การวัดผลและการประเมินผล

ตอนที่ 5 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ตอนที่ 6 แนวปฏิบัติในการสอนวิชาอิสลามศึกษา

ตอนที่ 7 รายละเอียดของเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา

ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523

หนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับ วัสดุ อุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี ผู้สอนจะต้องรู้ว่าจะใช้ หนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมให้เกิดประโยชน์อย่างไร หนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมในวิชาอิสลามศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 เป็นผู้จัดทำ แต่ละอย่างมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

หนังสือเรียนวิชาอิสลามศึกษา เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ โดยเขียนขึ้นตามขั้นตอน เนื้อหาในโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อใช้กับชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาที่เปิดสอนวิชาอิสลามศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 มีชั้นละ 1 เล่ม ในแต่ละเล่มของแต่ละชั้นจะมีเนื้อหา 5 รายวิชา คือ วิชาเอกภาพ วิชาศาสนบัญญัติ วิชาศาสนประวัติ วิชาจริยธรรม และวิชา อัล-กุรอาน ในตอนท้ายของแต่ละบทจะมีสิ่งควรจำ และแบบฝึกหัด

หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาอิสลามศึกษา เป็นหนังสือที่นำเนื้อหาบางตอนหรือเพียงส่วนหนึ่งของหลักสูตรมาเขียนขยายความ โดยปกติจะเสนอเรื่องน่ารู้เพียงเรื่องเดียวเพื่อสนองความสนใจ ขยายประสบการณ์ และมีความเพลิดเพลินในการอ่าน เช่น เรื่องตายเป็นทั้งเป็น เนื้อหาจะเป็นเรื่องของการตียาเสฟติด หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาอิสลามศึกษามี 18 เรื่องคือ รายงานของมูนา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ บ้านของอะมาน ตายทั้งเป็น จริยธรรม ชุมชนของอับดุลหะลิม วันนี้เรามีความสุข ผู้ใกล้ชิดพระเจ้า รู้กฎหมายสบายใจ ยอดครุณี กลับไปหาผู้ยิ่งใหญ่ ครอบครัวตัวอย่าง บ้านแสนสุข อัล-กุรอาน อิติฟัวร์ ตามทางนบีอิบรอฮีม ตามทางนบีอิบรอฮีมและคัมภีร์ของมนุษยชาติ

การจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เพื่อให้ผู้เรียนจะได้แก้ปัญหาชีวิต สามารถปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2520) ได้เสนอแนะกระบวนการเรียนการสอนสำหรับครูไว้ดังนี้

1. ได้เสนอแนะกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรยืดหยุ่น ตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่ม ฯลฯ

3. ผู้สอนควรคำนึงถึง การที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 จัดเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของนักเรียน และชุมชนที่เด็กอยู่ เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นให้ผู้เรียนมีแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาอิสลามศึกษา และเป็นหลักการที่สนองความต้องการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (สำราญ พฤษารัตน์, 2529) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรทั้งสองจะสัมพันธ์กัน เพราะจะต้องนำเนื้อหาในหลักสูตรอิสลามศึกษาไปสอนแทนเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นบางส่วนและเนื้อหาในกลุ่มสร้าง

เสริมลักษณะนิสัยเฉพาะจริยศึกษาทั้งหมด ผู้สอนนอกจากจะสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษาแล้ว ยังจะต้องให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 อีกด้วย ฉะนั้นลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิควิธีการ เช่นเดียวกับการสอนของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

11. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษา

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนปกติ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และต้องสอดคล้องกับระเบียบการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2520 มีหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมที่สำคัญคือ

1. จะต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาลในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. จะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. จะต้องมีการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการและระเบียบข้อบังคับนั้น จะต้องเป็นของสถานศึกษา
7. นักเรียน นักศึกษา จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู-อาจารย์ในโรงเรียนรับผิดชอบดำเนินงาน

9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษา
นั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
นั้น ๆ
11. ให้สถานศึกษาควบคุมเรื่องการรับจ่ายเงิน พัสดุอื่น ๆ ให้เป็นการประหยัด
12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสมมี
การกระทำหรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิก
กิจกรรมนั้น ๆ เสีย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524)

การที่จะให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักสุตรธรรมของศาสนา เป็นคนประพฤติปฏิบัติ
ชอบ ยังตนอยู่ในสังคมให้เกิดสุขโดยยึดหลักธรรมของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตใน
สังคม ในการให้การศึกษาเกี่ยวกับพระศาสดาแก่เยาวชนไทย ควรที่จะเน้นให้ความสำคัญ
เป็นพิเศษในรูปของการจัดกิจกรรมอันเป็นพิธีการทางศาสนา เพื่อปลูกฝังแนวความคิดให้เกิด
ศรัทธา คุณธรรม ความสงบเย็น และมีระเบียบวินัยในจิตใจจนเป็นกิจนิสัย นำไปใช้ในชีวิต
ประจำวันให้เกิดสันติสุขได้ แนวการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษาเพื่อให้เกิดผลตาม
ที่กล่าวมานั้น นอกจากต้องปฏิบัติตามระเบียบการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาของกระทรวง
ศึกษาธิการแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามแนวการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอิสลามศึกษา ของสำนัก
งานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ซึ่งได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. วิทยากรอิสลามศึกษา ต้องเสนอโครงร่างของโครงการจัดกิจกรรมให้ผู้บริหาร
โรงเรียนพิจารณาบรรจุในการจัดทำโครงการของโรงเรียน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการกลุ่ม
ภายในเดือนมีนาคมของทุกปี
2. โครงการและกิจกรรมต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและท้องถิ่น
3. เมื่อโครงการที่เสนอคณะกรรมการกลุ่มได้รับอนุมัติ ก่อนดำเนินการทุกกิจกรรม
วิทยากรอิสลามศึกษาต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. การดำเนินงานในกิจกรรมแต่ละขั้นตอน โรงเรียนต้องออกคำสั่งให้ผู้รับผิดชอบ
ในแต่ละกิจกรรมเป็นกรณี ๆ ไป

5. ให้วิทยากรอิสลามศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจัดลำดับความสำคัญตามนโยบายและปัญหาเร่งด่วนของโรงเรียน ส่วนเรื่องงบประมาณโรงเรียนสามารถสนับสนุนได้ตามที่เห็นสมควร แต่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2520

6. การจัตรายละเอียดในกิจกรรม ให้คำนึงถึงหลักฐานทางศาสนาเป็นสำคัญ หากไม่ปรากฏเป็นหลักฐานจากบทบัญญัติทางศาสนา ให้ครูผู้สอนอิสลามศึกษาชี้แจงต่อนักเรียนและผู้ร่วมกิจกรรมว่า การจัดกิจกรรมนั้น ๆ ไม่มีผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจ ทั้งนี้ทุกกิจกรรมต้องไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

7. เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ให้ผู้รับผิดชอบประเมินผลและรายงานต่อผู้บริหารสถานศึกษา (คู่มือครู ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา, ม.ป.ป.)

12. การวัดและประเมินผลวิชาอิสลามศึกษา

การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน เพราะจะเป็นข้อมูลให้ผู้สอนนำไปพิจารณาหาวิธีการในการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด สำหรับการวัดผลและประเมินผลวิชาอิสลามศึกษา มีแนวทางในการปฏิบัติ เช่นเดียวกับการวัดผลและประเมินผลในกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ดังที่เครื่องมือวัดผลการเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษา (อัดสำเนา) ได้กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

1. การวัดผลและประเมินผลก่อนเรียนให้ถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของครูผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา ในแต่ละแผน เพื่อเป็นการสำรวจ ความรู้พื้นฐาน และความพร้อมของนักเรียนว่า ครูควรจะเริ่มทำการสอนได้หรือยัง หรือจะเริ่มที่จุดใดก่อน เพราะนักเรียนแต่ละคน ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความรู้ความสามารถพื้นฐาน ผู้ที่ยังไม่พร้อมจะต้องสอนซ่อมเสริมให้ก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอนต่อไป

2. การวัดผลและประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลว่าหลังจากที่ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปแล้ว นักเรียนมีความรู้ความสามารถตรงตามจุดประสงค์ในแผนการสอน และในสมุด อศ.ป.02/...หรือไม่ การประเมินผลระหว่างเรียน จึงเป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและนักเรียนว่าควรจะดำเนินการต่อไปได้อย่างไร การประเมินผลในระหว่างเรียน จึงต้องอาศัยเครื่องมือวัดหลาย ๆ อย่าง เช่น แบบสำรวจรายการ แบบสัมภาษณ์ แบบจัดอันดับสุขภาพ และแบบทดสอบต่าง ๆ จุดประสงค์บางข้อครูต้องวัดหลาย ๆ ครั้ง หลายรูปแบบ จึงจะสรุปได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่ถาวรตามที่ต้องการหรือไม่

3. การวัดและประเมินผลปลายภาคเรียน ครูผู้สอนจะต้องประเมินให้ครอบคลุมทุกจุดประสงค์ ซึ่งอาจพิจารณาจุดประสงค์ที่สำคัญ ๆ หรือพฤติกรรมที่พึงมีเมื่อสิ้นภาคเรียนแล้ว เพื่อสรุปผลการเรียนของนักเรียนเป็นรายภาคว่ามีผลเป็นอย่างไร สำหรับจุดประสงค์ในวิชาจริยศึกษา และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่ใช้วิชาอิสลามศึกษาสอนแทน ครูผู้สอนต้องส่งผลการประเมินไปให้ครูประจำชั้นกรอกลงใน ป.02 (สมุดประจำชั้น) ด้วย

4. หลักการวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละข้อว่า เป็นจุดประสงค์ที่ระบุพฤติกรรมประเภทใด ๆ เช่น ถ้าเป็นความรู้ความจำ ความคิด ก็ต้องเลือกใช้เครื่องมือประเภทข้อสอบ จุดประสงค์ที่เน้นวัดความรู้และปฏิบัติที่ควรใช้วิธีสังเกต เป็นต้น

5. การตรวจสอบจุดประสงค์ใน อศ.ป.02 และ ป.02 เนื่องจากจุดประสงค์ในวิชาอิสลามศึกษาบางข้อตรงและสอดคล้องกับจุดประสงค์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และบางข้อจะมีส่วนสัมพันธ์กันตามลักษณะเนื้อหาที่ได้จัดสอนสอดแทรก ดังนั้นการปฏิบัติในการตรวจสอบ จุดประสงค์ก็ต้องยึดถือหลักการที่ว่า "ใครสอนผู้นั้นต้องเป็นคนสอบหรือประเมิน" การประเมินผลการตรวจสอบจุดประสงค์จึงทำได้ 3 ลักษณะคือ

5.1 จุดประสงค์ที่วิทยากรอิสลามศึกษาเป็นผู้สอนและประเมิน นำผลการประเมินไปลงใน อศ.ป.02

5.2 จุดประสงค์ที่วิทยาการอิสลามศึกษาเป็นผู้สอนและประเมิน นำผลการประเมินไปลงใน อศ.ป.02 และต้องนำผลดังกล่าวให้ครูประจำชั้นลงในสมุด ป.02 ด้วย

5.3 จุดประสงค์ที่วิทยาการอิสลามศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตร่วมกันสอนตามลักษณะเนื้อหาที่จัดสอนสอดคล้องกัน จุดประสงค์ลักษณะนี้ วิทยาการอิสลามศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะต้องร่วมกันประเมินแล้วนำไปลงใน อศ.ป.02 และ ป.02 ด้วย

6. การวัดผลและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนในวิชาอิสลามศึกษา ได้กำหนดเกณฑ์ในการตัดสินผลการเรียนวิชาอิสลามศึกษาทุกชั้นมี 3 เกณฑ์คือ

6.1 เวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของวันที่เปิดเรียนทั้งปี

6.2 ผ่านจุดประสงค์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 โดยให้รวมจุดประสงค์ที่ผ่านในแต่ละภาคเรียน แล้วไปรวมเป็นจุดประสงค์ที่ผ่านตลอดปี

6.3 ผ่านการสอบปลายปีได้ระดับผลการเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป

หากนักเรียนผ่านเกณฑ์ดังกล่าวถือว่าผ่านวิชาอิสลามศึกษา ถ้าไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวก็ถือว่าไม่ผ่านวิชาอิสลามศึกษา ไม่มีผลต่อการเลื่อนชั้น หรือซ้ำชั้นของนักเรียน แต่วิทยาการอิสลามศึกษาต้องจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ักเรียนที่ไม่ผ่านด้วย

13. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

13.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้

ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลการดำเนินงานตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนและโรงเรียนที่มีต่อการเปิดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอิสลามศึกษา และเพื่อศึกษา

ผลการเรียนวิชาอิสลามศึกษาที่มีผลต่อคุณธรรมของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 300 คน โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 50 โรงเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1,263 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ฉบับคือ แบบสอบถามผู้ปกครองนักเรียน แบบสอบถามโรงเรียน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำคำตอบและคะแนนผลการทดสอบมาแจกแจงนับ คำนวณหาค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์การกระจาย ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า

1. ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อโครงการสอนศาสนาอิสลาม ผู้ปกครองนักเรียนร้อยละ 100 เห็นด้วยกับการที่ทางราชการจัดให้มีโครงการสอนศาสนาอิสลาม และเห็นว่าหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ใช้อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษามีความเหมาะสมแล้ว ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน และมีความต้องการให้มีการเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้น
2. ความคิดเห็นของโรงเรียนที่มีต่อโครงการสอนศาสนาอิสลาม พบว่าอัตราการมาเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่า โครงการสอนศาสนาอิสลามเป็นโครงการหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาการจัดการประถมศึกษาใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ปัญหาการขาดเรียน"
3. ผลการเรียนวิชาอิสลามศึกษา ผลการทดสอบวิชาอิสลามศึกษา ภาคความรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 54.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ของระดับความพอใจเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากครูสอนวิชาอิสลามศึกษายังต้องอาศัยความรู้ความสามารถของการจัดกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ไม่เคยเรียนในสถาบันอาชีวศรุมมาก่อน เพียงแต่ผ่านการอบรมมุมนิเทศในช่วงระยะ 10 วันเท่านั้น
4. ผลของการเรียนวิชาอิสลามศึกษาที่มีต่อคุณธรรมของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า นักเรียนมีคุณธรรมทุก ๆ ด้านตามที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช

2521 ได้มุ่งหวังไว้ คุณธรรมที่นักเรียนมีมากที่สุดคือ ความจงรักภักดีต่อชาติ คุณธรรมที่นักเรียนมีน้อยที่สุดคือ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีความพอดี กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด และการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล

บ็อราเฮม มะยุโซะ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 137 คน ครูสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 137 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 137 คน เลือกมาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับตอบแบบสอบถาม และกลุ่มตัวอย่างประชากรสำหรับการสัมภาษณ์อีก 105 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูสอนศาสนาอิสลาม และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการที่ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 516 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 411 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 399 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.08 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษา

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานวิชาการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่า ด้านสื่อการเรียนการสอนเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คำ พาทอม (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนวิชาอิสลามศึกษา ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลโรงเรียนที่เปิดสอนอิสลามศึกษา เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการเรียนการสอนอิสลามศึกษา กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารการประถมศึกษาอำเภอ จำนวน 19 คน ผู้บริหารระดับโรงเรียน จำนวน 193 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 29 คน ครูผู้สอนทั่วไป จำนวน 233 คน วิทยากรและครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา จำนวน 195 คน รวมทั้งสิ้น 669 คน ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่และไค-สแควร์ (Chi-Square) ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า

1. ปัญหาเกี่ยวกับครูและวิทยากรผู้สอนอิสลามศึกษา พบว่า การยอมรับและความเชื่อถือของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อวิทยากรเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือ วิทยากรไม่มีวุฒิทางครู วิทยากรขาดความรู้และทักษะทางด้านภาษาไทย
2. ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษา พบว่า ปัญหาที่สำคัญมี 2 ประการคือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างจุดประสงค์ของหลักสูตรจริยศึกษา 2521 กับเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษา และเรื่องสื่อประกอบการสอนวิชาอิสลามศึกษา ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาเรื่องการจัดแบ่งเวลาที่ใช้สอนมาจากวิชาอื่น ๆ จุดประสงค์และเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาไม่สอดคล้องกันกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และปัญหาเรื่องกิจกรรมที่มีลักษณะไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
3. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการสอน พบว่า มีปัญหาสำคัญ 5 ประการ คือ การใช้สื่อประกอบการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาอิสลามศึกษากับวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ความเข้าใจของวิทยากร ในเรื่องจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของหลักสูตรกับกิจกรรมประกอบการสอน และเรื่องวิธีการวัดผลตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้
4. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารและบุคลากร พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือ ความรู้ของผู้นิเทศวิชาอิสลามศึกษา รองลงมาคือ การนิเทศการสอน และความสามารถในการนิเทศของผู้นิเทศ

5. ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ค่าตอบแทนวิทยากรเป็นรายชั่วโมงมีอัตราน้อย การเบิกจ่ายและเอกสารต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามกำหนด การสอนอิสลามศึกษาไม่สามารถแก้ ปัญหาเรื่องนักเรียนไปเรียนวิชาศาสนาที่อื่นได้ เป็นต้น ผู้วิจัยได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา ที่สำคัญ 2 อย่างคือ การพัฒนาบุคลากร เช่น การอบรมวิทยากรเพิ่มเติมทางด้านหลักสูตร วิธีสอน การวัดผล รวมทั้งการอบรมเพื่อเพิ่มวุฒิทางวิชาครู กับอีกวิธีหนึ่งที่จะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันคือ การพัฒนาหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

สมบุญ จารุวรรณ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดยะลา บัตตานี และนราธิวาส" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ของวิทยากร อิสลามศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา บัตตานี และนราธิวาส โดยศึกษาในด้านความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอิสลามศึกษา สภาพและปัญหาการจัดปัจจัย และสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม หลักสูตร การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร การวัดผลและประเมินผล ประชากรที่ใช้ ในการวิจัยคือ วิทยากรอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยะลา บัตตานี และนราธิวาส คือ วิทยากรอิสลามศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 20% ของประชากรแต่ละจังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างประชากร 78 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิดคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ หาค่าร้อยละ และการรวบรวมข้อมูลที่ได้โดยเรียงลำดับคำตอบในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย ผลการวิจัย พอสรุปได้ว่า

1. สภาพการใช้หลักสูตร วิทยากรอิสลามศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจ หลักสูตรอยู่ในระดับพอใช้ วิทยากรอิสลามศึกษาได้จัดหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ในห้องสมุดและ จัดหาหรือจัดทำสื่อการสอนโดยใช้เงินงบประมาณจากทางโรงเรียน จัดประชาสัมพันธ์การสอน

วิชาอิสลามศึกษาโดยการออกพบปะผู้ปกครองในชุมชน การสอนส่วนใหญ่วิทยากรอิสลามศึกษาจะใช้วิธีการบรรยายและการประเมินผลโดยวิธีการสังเกต สำหรับการนิเทศผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นิเทศมากที่สุดด้วยวิธีการให้คำแนะนำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. ปัญหาการใช้หลักสูตร วิทยากรอิสลามศึกษาส่วนใหญ่จะมีปัญหาว่า เนื้อหาในหลักสูตรไม่สัมพันธ์กับเวลาเรียน บางชั้นจึงสอนไม่ทันตามแผนการสอน ไม่มีห้องสำหรับจัดเป็นห้องละหมาดโดยเฉพาะ วิทยากรไม่มีทักษะในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กใช้ห้องสมุด ขาดทักษะในการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม ขาดความรู้ในการออกข้อสอบ และมีความต้องการการนิเทศให้มากขึ้น

13.2 งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง กับการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมในโรงเรียน

สุภาพรณ พวงจันเพชร (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศีลธรรมหน่วยคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาศีลธรรมหน่วยคุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีธรรมคา ในด้านพัฒนาการของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและวิธีการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สร้างหน่วยการสอนวิชาศีลธรรมหน่วย "คุณธรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย" แล้วนำมาทดลองสอนกับตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้เกณฑ์อายุ เพศ และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเหมือนกันเป็นคู่ ๆ ผู้วิจัยได้สร้างข้อทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนขึ้นเอง และแบบวัดทัศนคติที่ใช้ในการวิจัยของ ฉันทนา ภาคบงกช ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2517 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์มีแนวโน้มที่จะพัฒนาการด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกว่า และพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทั้งสองแบบไม่สามารถคงการเรียนที่ได้รับไว้ได้เท่าเดิม กล่าวคือ มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิตินักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปใช้ทางดีชั้กว่านักเรียนที่สอนด้วยวิธีธรรมดา และยังคงทัศนคตินั้นไว้ได้หลังจากจบการเรียนที่สอนด้วยวิธีธรรมดา และยังคงทัศนคตินั้นไว้ได้หลังจากจบการเรียนไปแล้ว 1 เดือน ในขณะที่นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมดาไม่มีทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง

วิระวรรณ อามระดิษ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ในเรื่องความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดุสาหะ การประหยัด และการออมทรัพย์ และการเคารพอาวุธ และเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมกับองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานทางการศึกษา ลักษณะอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สุ่มอย่างง่ายจากโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 ประเภทในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน คือ โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนสาธิต ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าไปยังนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 445 คน และวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติโดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และทดสอบไค-สแควร์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คือ มีความเห็นด้วยมากที่สุด และพบว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ญาดาพนิต พิณกุล (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิตติกระบวนการสร้างสรรค์จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในแหล่งชานเมืองของกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนการสอนจริยศึกษา ในปัจจุบันและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสอนจริยธรรมกับการปฏิบัติจริงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วน

ประเมินค่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 480 คน ครูผู้สอน วิชาสังคมศึกษา จำนวน 142 คน และผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 480 คน นำมาหาค่าร้อยละและค่าความสัมพันธ์ของความคิดเห็นทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่า ไค-สแควร์ (Chi-square test) ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิธีการสอน จริยศึกษา นักเรียนชอบการสอนแบบบรรยาย อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งสามเห็นพ้องกันว่า ถ้าครูสอนโดยให้มีการปฏิบัติด้วยจะเกิดผลดี นอกจากนี้โรงเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นว่าการสอดแทรกคุณธรรมขณะที่สอนครูทำได้ปานกลาง และนักเรียนเห็นว่าครูมีความสามารถในการสอนมาก

สมบูรณ์ โพธิ์งาม (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิติกะบวนการ สร้างสรรค์จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในแหล่งค้าพัฒนาของกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริงและศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรม โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 400 คน ครูสอนสังคมศึกษา จำนวน 76 คน และผู้ปกครองที่ตอบแบบสำรวจ จำนวน 380 คน จาก 8 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ นำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละและทดสอบค่าความสัมพันธ์ของความคิดเห็นทางจริยธรรมตลอดทั้งแนวการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริงของกลุ่มประชากรทั้ง 3 กลุ่ม โดยทดสอบค่าไค-สแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านวิธีสอนจริยศึกษา ครูผู้สอนสังคมศึกษาได้มีการสอนแทรกไว้ทุกครั้งเมื่อมีการสอน แต่ยังเน้นการนำไปปฏิบัติจริงน้อย การสอนจริยธรรมเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด เพราะครูยังขาดวิธีการสอนที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองยังมองเห็นความสำคัญของจริยธรรมน้อย นักเรียนต้องการให้ครูผู้สอนจริยธรรมเน้นการนำไปปฏิบัติและยังมีการชอบการสอนแบบบรรยายในระดับปานกลาง สำหรับผู้ปกครองมีความเห็นว่า ครูควรสอนเน้นให้นักเรียนนำไปปฏิบัติได้ ครูควรเป็นกำลังใจ เป็นที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาแก่เด็ก และดูแลความประพฤติของนักเรียนร่วมกัน ส่วนค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสอนจริยธรรมกับการนำไปปฏิบัติจริงของตัวอย่างประชากรทั้ง 3 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เพ็ญทิพย์ เจริญชาติศรี (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจมิตិ
 กระบวนการสร้างสรรค์จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในย่านการค้าของ
 กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการสอนจริยธรรมกับการนำไป
 ปฏิบัติจริงและศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมของครูผู้สอนวิชาสังคม
 ศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนนักเรียน 450 คน ครู
 ผู้สอนสังคมศึกษา จำนวน 110 คน ผู้ปกครองจำนวน 450 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็น
 แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ และทดสอบค่าไค-สแควร์ (chi-square
 test) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชอบการสอนแบบบรรยายปานกลาง ทั้งนักเรียนและผู้
 ปกครองเห็นว่าการสอนโดยให้มีการปฏิบัติจะเกิดผลดี อย่างไรก็ตามในการสอนจริงของครู
 นั้น ครูเน้นการปฏิบัติจริงปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เห็นพ้องต้องกันว่า ครูมี
 ความสามารถในการสอนในระดับปานกลาง นอกจากนี้นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นว่า
 ครูยังมีการสอดแทรกคุณธรรมในระหว่างการสอนน้อย

กาญจนา เวชยนต์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 ปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาของครูสังคมศึกษาและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใน
 กรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
 จริยศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาระหว่างครู
 ผู้สอนและนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่ง
 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 600 คน และครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน
 50 คน จากโรงเรียนรัฐบาลและ โรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ข้อมูล
 โดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที (t-test)
 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาในด้านวัตถุประสงค์
 เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมิน
 ผล ทั้งครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และผลของ
 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษาระหว่างครูผู้สอนและ
 นักเรียนโดยเฉลี่ยแล้วมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

บุบผา นวลละออง (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรม และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างประชากรคือครูสังคมศึกษา จำนวน 450 คน ทั้งในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ ทั้งหมด 45 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมที่จะกระทำได้ โดยการสอนในห้องเรียนในวิชาจริยธรรมโดยตรง มีการจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เกิดความสอดคล้องกับหลักสูตรและมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ใช้วิธีการสอนแบบสืบสวน สอบสวน ใช้ข่าวสารประกอบการสอน การวัดและการประเมินผลควรใช้วิธีทดสอบแบบปรนัย และการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรมีการวางแผนร่วมกัน นักเรียน นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ และควรจัดชุมนุมสังคมศึกษาและพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนทั้งสามประเภทเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรม พบว่า ไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 482 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมของครูในห้องเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของครูในห้องเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านมารยาทการแต่งกาย การพูดและการตรงต่อเวลาที่เหมาะสม และพบว่า วิธีการปลูกฝังจริยธรรมของครูให้แก่นักเรียน

ในห้องเรียนมากที่สุดคือ เรื่องความรับผิดชอบ และน้อยที่สุดคือ เรื่องความยุติธรรม

13.3 งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวกับการศึกษา การเปรียบเทียบและการสำรวจด้านทัศนคติ ค่านิยมด้านจริยธรรมและศีลธรรมทางศาสนา ตลอดจนการเรียนการสอนทางด้านศาสนาโดยทั่ว ๆ ไป

ไรต์ (Ried, 1965) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral and Spiritual Values To Teach or Not To Teach" มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของครูเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นว่าจะเน้นเรื่องศีลธรรมจรรยาในการสอนในห้องเรียน วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ การสัมภาษณ์ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในซานดิเอโก (San Diego) ด้วยการใช้แบบสอบถามจากครูที่สอนในหมวดวิชาต่าง ๆ จำนวน 105 คน เพื่อถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูมีความคิดเห็นที่ครูทุกคนควรสอนศีลธรรมจรรยาในห้องเรียน ครูหมวดวิชาต่าง ๆ ควรที่จะแทรกการสอนศีลธรรมไว้ในวิชาที่ตนสอน ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากเห็นว่าศีลธรรมนั้นควรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องสอนในห้องเรียน ส่วนครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อยไม่เห็นด้วยถึงการสอนศีลธรรมในห้องเรียน

วิลเลียม (William, 1969) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Teaching About Religion in Secondary School Social Studies " เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการสอนศาสนาในวิชาสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา และเสนอแนะการสอนศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประวัติหรือวัฒนธรรมของโลก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบตรวจสอบและสำรวจปัญหาทางการสอน 3 ชั้น ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยทั้ง 3 ชั้นนี้มาใช้ศึกษาตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการวางแผนการสอนศาสนาต่าง ๆ ของชาวอินเดีย ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง และสหรัฐอเมริกา แล้วนำมาวิเคราะห์พบว่า ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับวิธีการเรียนการสอนศาสนาแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Centered Methods) และในการสอนศาสนานั้น ครูควรพยายามค้นหาวิธีการส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยกันตั้งกฎเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาที่มีผู้นับถือในสังคม และควรหลีกเลี่ยงที่จะประเมินผล

เปรียบเทียบคุณความดีของประเพณีทางศาสนาที่แตกต่างกัน

เลา (Lau, 1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Value Patterns of Elementary Teachers in Relation to Attitudes Expressed Toward Religious Issues in the Classroom" มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจค่านิยมทางศาสนาของครูระดับประถมศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่แสดงให้ปรากฏในชั้นเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 3 ชุด คือ Inventory of Religious and Ethical Way, Classroom Problems Inventory and A Personal Data Sheet ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูระดับประถมศึกษา จำนวน 207 คน จากโรงเรียนที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในเขต เซาท์เวสต์ อาร์แคนซัส (Southwest Arkansas) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูซึ่งมีการแสดงทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาตามแบบแผนเดิม มีการแสดงออกทางด้านค่านิยมทางศาสนาแตกต่างจากครูที่มีทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาที่ไม่ใช่แบบแผนเดิมอย่างเห็นได้ชัดในด้านจุดมุ่งหมายทางศาสนานั้น ครูทั้งสองกลุ่มไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า การฝึกหัดครูมุ่งความสนใจในด้านการสร้างหลักสูตรที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับผู้ที่จะเป็นครูในอนาคต ให้มีความตระหนักถึงการสร้างค่านิยมให้เกิดขึ้นกับตนเอง อันเป็นการให้ความรู้ด้านทัศนคติและค่านิยมและมีประสบการณ์ในการที่จะนำเอาความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการตัดสินใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ปัจจุบันได้ดีขึ้น

ลีเชียรา (Lechiara, 1971) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " An Investigation of the Moral Generation Power of Catholic Schools in the Archdiocese of Miami " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนคาทอลิกซึ่งมุ่งสอนเด็กทั้งในด้านความรู้และทางด้านจริยธรรม จะมีความแตกต่างกันกับนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลหรือไม่ ตัวแปรที่ศึกษา มีเพศ จำนวนปีที่เรียนในโรงเรียน ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียน ชายและนักเรียนหญิง จำนวน 1,137 คน ในโรงเรียนคาทอลิกและโรงเรียนรัฐบาลในไมอามีที่มีไอคิวระหว่าง 105-120 และนักเรียนทุกคนที่เป็นคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า การสอนในโรงเรียนทั้งสามแบบสำหรับกลุ่มตัวอย่างประชากร 3 กลุ่มคือ เด็กที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก 12 ปี ในโรงเรียนรัฐบาล 12 ปี และเด็กที่เคยเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในโรงเรียน

รัฐบาล ไม่ทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กมี ความแตกต่างกัน เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะ ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กชาย เด็กที่มาจากระดับกลางมีแนวโน้มในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวระดับอื่น ๆ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก

ไวท์แมน (Whiteman, 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Relationship Between Selected Interpersonal and Institutional Variables and the Value System of Youth" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประเภทของการศึกษาด้านศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างประชากรได้รับ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนชายและหญิง จำนวน 376 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของ Minneapolis High School ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอบอุ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาด้านศาสนาที่เขาได้รับ มีพัฒนาการมากในด้านความรู้สึกเกี่ยวกับพระเจ้า มีวุฒิภาวะสูงในด้านการเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ มีการคิดคำนึงถึงตนเองและมีแบบแผนในการดำเนินชีวิต โรงเรียนศาสนาไม่ได้แตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่นในด้านการให้การศึกษาเกี่ยวกับศาสนา โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนวันอาทิตย์กลับให้ความสำคัญกว่าโรงเรียนศาสนาในด้านความร่วมมือช่วยเหลือกัน การรู้จักเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อในพระเจ้า ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าผู้สอนควรจะสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ศีลธรรมจรรยาทั้งในโรงเรียนและชุมชนมากกว่าจะไปเน้นเฉพาะในเวลาเรียนในห้องเรียนเท่านั้น ลำดับขั้นของการสร้างพัฒนาการด้านบุคลิกลักษณะของนักเรียน คือ ต้องมีบุคลิกลักษณะของตนเอง การเข้าถึงพระเจ้า และการเข้าถึงบุคคลอื่น ครูควรให้ความสนใจเพิ่มขึ้นด้านกระบวนการของการให้การศึกษาด้านศาสนาและลดความจำในด้านเนื้อหาลงไปบ้าง จะทำให้การเรียนและการสอนศาสนามีประสิทธิภาพมากขึ้น

มียอลท์ (Migneault, 1974) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Evaluation System for Sunday School" มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโรงเรียนวันอาทิตย์ และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการสอนและศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนวันอาทิตย์

เพื่อบันทึกไว้เป็นหลักฐานสำหรับการวิจัยต่อไป (ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด พร้อมทั้งศึกษาจดหมายส่วนตัวจากสำนักพิมพ์และผู้ชำนาญพิเศษในสาขา Christian Education) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยอาศัยเครื่องมือประเมินผล จากสำนักพิมพ์และผู้เขียนตำราเกี่ยวกับ Christian Education เป็นแนวทาง แบบสอบถามที่สร้างขึ้นได้ส่งไปยังโรงเรียนวันอาทิตย์ในมินนีอาโพลิส เซนต์ พอล (Minneapolis-St. Paul) จำนวน 45 โรงเรียน ซึ่งมีนักเรียนประมาณ 200 คน ผู้ที่ตอบแบบสอบถามตอบตามความสมัครใจ ดังนั้นข้อมูลที่ได้อาจไม่เป็นการบังคับให้ตอบ พฤติกรรม 8 ประการของนักเรียนได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนวันอาทิตย์ ซึ่งต่อมาได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เจริญก้าวหน้ากับกลุ่มที่ไม่เจริญก้าวหน้า ความแตกต่างของพฤติกรรมของนักเรียน 2 กลุ่ม ได้นำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ 3 แบบ ในการหาค่าสหสัมพันธ์ต่อไปได้หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางพฤติกรรมของกลุ่มที่เจริญก้าวหน้าและกลุ่มที่ไม่เจริญก้าวหน้า ผลปรากฏว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันโรงเรียนวันอาทิตย์ กลุ่มที่มีความเจริญก้าวหน้าจัดกิจกรรมนักเรียนมากกว่า เช่น การสรรหานักเรียน และการจัดรถรับส่งนักเรียน เป็นปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนวันอาทิตย์มีความเจริญก้าวหน้า และพบว่ามี ความแตกต่างกันเล็กน้อยของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ด้านปฏิกริยาต่อหน้าที่ด้านการบริหาร การทำงานกลุ่ม หลักสูตร วิธีการใช้จ่ายเงิน การจัดโปรแกรมนักเรียน และการให้บริการแก่นักเรียน

คาร์ลสัน (Carlson, 1974) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " The Relationship of Student Teacher's Religiosity to Personality and Classroom Behavior " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งในศาสนาของนักศึกษาครูกับบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่แสดงออกมาในชั้นเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาครู จากวิทยาลัยจำนวน 3 แห่งใน Southern California เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่วัดความเคร่งทางศาสนา บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมใน

ชั้นเรียน ความเคร่งในศาสนาวัดด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามความเชื่อในศาสนา ตลอดจนแนวคิดทางศาสนา ส่วนบุคลิกลักษณะวัดโดยใช้เครื่องมือแบบ Ombus Personality Inventory, Form F. ส่วนระดับความมีน้ำใจกว้างใจแค่วัดโดย Milton Rockeach's Dogmatism Scale ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีระดับความเคร่งทางศาสนาสูงเป็นผู้มีใจแคบต้องพึ่งพาผู้อื่นและมีพฤติกรรมที่เข้มงวด ไม่มีการยืดหยุ่นมากกว่าคนที่เคร่งศาสนาน้อยกว่า นักศึกษาครูที่เคร่งมีลักษณะส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าควรมีการวางรูปแบบในการให้การศึกษาโดยเน้นพัฒนาการด้านบุคลิกภาพและด้านวิชาการควบคู่กันไป

บรัดชอว์ (Bradshaw , 1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Comparative Study of Delinquent and Nondelinquent Latter-Day Saint Boys in Clark Country, Nevada " มีวัตถุประสงค์ที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเยาวชนชายที่ประพฤติผิด และเยาวชนที่ไม่ได้ประพฤติผิดของ LDS (Latter-Day Saint Boys) โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น 85 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องภายในครอบครัว การนับถือศาสนา และด้านจริยธรรมกลุ่มเด็กที่นำมาเปรียบเทียบกันนี้ได้รับคำแนะนำและยินยอมจากเจ้าหน้าที่ที่โบสถ์เพื่อต้องการศึกษาว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ระหว่างเยาวชนชายที่ประพฤติผิดกับเยาวชนชายที่ไม่ได้ประพฤติผิด หลังจากที่ได้รับการอบรมจากผู้นำของโบสถ์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนที่ต้องโทษเหมือนกัน เป็นโทษสถานเบาและเป็นพวกแรกเข้า มีอายุระหว่าง 14-17 ปี มีเด็กและครอบครัวที่ให้ความร่วมมือส่งแบบสอบถามกลับมา 13 คน จากแบบสอบถามที่ส่งไป 31 คน และใช้แบบสอบถามชุดเดียวกันนี้กับเยาวชนที่ไม่ได้ประพฤติผิด จำนวน 13 คน ซึ่งเลือกประชากรของ Latter-Day Saint Boys จำนวน 389 คน อยู่ในเขตเดียวกับเยาวชนที่ประพฤติผิด และพวกนี้มีความคล้ายคลึงกันในด้านรายได้ของครอบครัว รูปร่าง ลำดับการเกิด สถานภาพ การสมรสของผู้ปกครอง สภาพความเป็นอยู่ในครอบครัว และได้รับความร่วมมือด้วยดี ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน และยังพบอีกว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างด้านการให้การอบรมจากโบสถ์ Latter-Day Saint Boys กับด้านพฤติกรรมของเยาวชนทั้งสองกลุ่ม

ฟรีซี (Freez , 1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Moral and Religious Problem and Attitudes as Expressed by Students in Seventh-Day Adventist Academics in The United States and Cannada " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและทัศนคติทางด้านจริยศึกษาและศาสนาในสถานศึกษาของ Seventh-Day Adventist และความช่วยเหลือของสถานศึกษาในการแก้ปัญหา ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของ Seventh-Day Adventist ทั้งในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา จำนวน 1,460 คน ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจชื่อว่า "The Religious Inventory for Teen-Age Youth of The Seventh-Day Adventist Church" ที่สร้างขึ้นโดยมาร์ติน (Martin) ในปี ค.ศ.1963 และปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมและทันสมัยเพื่อใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนทั้งหมดมีปัญหาเกี่ยวกับจริยศาสตร์และศาสนา และมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องนี้ นักเรียนพอใจในโปรแกรมที่จัดขึ้น เพราะเป็นไปตามความต้องการ นักเรียนได้ให้เสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหลายประการ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ฮิลตัน (Hilton, 1978) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " The Relationship Between the Level of Moral Judgement of High School Students and Their Levels of Interpersonal Trust, Socioeconomic Status and Intelligence เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสินใจทางจริยธรรมและตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อระหว่างบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับสติปัญญา โดยการคำนึงถึงอายุและเกรดระดับชั้นเรียน ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนเกรด 11 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เดนเวอร์ (Denver) จำนวน 195 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบ The Defining Issues Test (Rest, 1974), The Interpersonal Trust Scale (Rotter, 1972) และสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลสัมมนาประชากร ซึ่งประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ อาชีพ และรายได้ และการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง แล้วนำมาคิดเป็นคะแนนสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง และใช้ข้อมูลจากระเบียบสะสมมาวัดคะแนนของระดับสติปัญญาของนักเรียนแต่ละคน การวิเคราะห์

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามคือ การตัดสินใจทางจริยธรรมและตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ความเชื่อระหว่างบุคคล สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และระดับสติปัญญา ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายผลในการตัดสินใจทางจริยธรรมได้ดีที่สุด ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระเกี่ยวกับระดับสติปัญญา
2. มีสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ตัวแปรอิสระ ทั้ง 2 ตัว คือระดับสติปัญญา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถทำนายตัวแปรตามคือ การตัดสินใจทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01
4. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรตามคือ การตัดสินใจทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระเกี่ยวกับความเชื่อระหว่างบุคคล
5. มีสหสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างตัวแปรอิสระเกี่ยวกับ ระดับสติปัญญา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และตัวแปรอิสระเกี่ยวกับระดับสติปัญญากับความเชื่อระหว่างบุคคล

คอลลี และ แอปท์ (Collie and Apt, 1978) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Attitudes of Secondary School Students Toward Religion Studies Courses " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสำรวจทัศนคติของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อวิชาศาสนศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจประเมินค่า (Rating Scale ตามแบบ Likert Scale) กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนของโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนของรัฐบาลในมลรัฐอินเดียนา (Indiana) เคนทักกี (Kentucky) มิชิแกน (Michigan) และ โอไฮโอ (Ohio) จำนวนทั้งสิ้น 1,227 คน ข้อค้นพบในการสำรวจวิจัยครั้งนี้พอสรุปได้ว่า ในการตรวจคำตอบของแบบสอบถามที่เกี่ยวกับเรื่องวัตถุประสงค์ในการสอน ได้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อนักเรียนเรียนจบรายวิชาจริยศึกษาแล้ว มีความรู้สึกต่อครูผู้สอนว่ามีเหตุผลดีและให้ความเป็นธรรม แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีเรื่องที่จะต้องมีการปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

บรรยากาศในห้องเรียนสำหรับผู้ที่มีนิกายอื่นที่มีไม่ใช่ศาสนาคริสต์ หรือผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกสบายใจมากขึ้น นักเรียนโดยทั่วไปไม่เห็นว่าการศึกษาร่องศาสนาในโรงเรียนมีความแตกต่างไปจากการศึกษาศาสนาที่วัดหรือโบสถ์ และในส่วนของ การประพฤติปฏิบัติในห้องเรียนของนักเรียนจะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากการประพฤติปฏิบัติที่วัด ในเรื่องของอิทธิพลของครูในเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา นักเรียนโดยทั่วไปไม่เห็นด้วยในการที่ครูผู้สอนจะเปิดเผยความเชื่อในศาสนาของตนในขณะที่ทำการสอนในห้องเรียน ส่วนในด้านทัศนคติและความเข้าใจในด้านศาสนาอื่น ๆ นักเรียนมองดูความเชื่อของศาสนาอื่น ๆ อย่างมีเหตุผลและด้วยใจเป็นธรรม วิชาศาสนศึกษาช่วยให้นักเรียนเกิดความเคารพและเชื่อถือความเชื่อของศาสนาต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิมและมีความเข้าใจในศาสนประเพณีได้ดีขึ้นกว่าเดิมเนื่องมาจากการเรียนวิชานี้ นอกจากนั้นยังช่วยให้มีค่านิยมทางศีลธรรมและมีจิตใจสูงขึ้นอีกด้วย อีกประการหนึ่งโรงเรียนของรัฐบาลควรมีการจัดการสอนเกี่ยวกับวิชาศาสนศึกษา จากการสำรวจในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนรู้สึกว่าการศึกษาศาสนศึกษาสามารถสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับตนเองอีกด้วย

คาร์เตอร์ (Carter, 1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Comparative Study of Two Training Programs in Florida for Delinquent Youths : Eckerd Wilderness Camping and State Training School " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อแก้ไขเยาวชนที่ประพฤติผิดในฟลอริดาทั้ง 2 โปรแกรมของกลุ่ม Eckerd Wilderness Camping Program นำมาเปรียบเทียบกับโรงเรียนอบรมของรัฐในฟลอริดา โดยพิจารณาจากตัวแปรด้านการปรับตัวที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและกรณีพิพาทที่ศาล โดยวัดกับกลุ่มเข้าแคมป์กับกลุ่มเปรียบเทียบ โดยศึกษาจากประชากรที่เป็นเยาวชนชายที่ประพฤติผิด 120 คน จากการอ้างอิงของกรมอนามัยและกองบริการอนุรักษ์นิยม โดยศาลเยาวชนแห่งฟลอริดา กลุ่มเข้าแคมป์ประกอบด้วยผู้เข้าแคมป์ 60 คนสุดท้ายที่ได้ผ่านโปรแกรม Eckerd มาก่อนวันที่ 1 มกราคม 1978 กลุ่มเปรียบเทียบประกอบด้วยผู้สำเร็จจากโรงเรียนฝึกอบรมของรัฐฟลอริดา 60 คนสุดท้ายซึ่งได้ผ่านโปรแกรมก่อนวันที่ 1 มกราคม 1978 และเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเข้าโปรแกรม Eckerd ได้ รูปแบบ

ของการศึกษานี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับเวลา ก่อนและหลังการเข้าสู่โปรแกรมโดยใช้การสังเกต ได้มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการเข้าสู่โปรแกรม เพื่อสรุปว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ข้อมูลหลังการเข้าสู่โปรแกรมถูกรวบรวมและวิเคราะห์โดยได้จากกรณีพิพาทที่ศาล และกรณีที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในช่วงระยะเวลาที่สำเร็จจากโปรแกรมและแยกตัวออกจากกลุ่ม ต่อมาในระยะ 6 เดือน 8 เดือน และ 18 เดือน ใช้ระดับนัยสำคัญ .05 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าไค-สแควร์ (Chi - Square) เพื่อหานัยสำคัญ มีการวิเคราะห์หาโคเวเรียนซ์ (Covariance) ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($P = .05$) ของทั้งสองกลุ่มก่อนเข้าโปรแกรม และได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์หลังการเข้าสู่โปรแกรมแล้วด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลังการเข้าสู่โปรแกรมในระยะเดือนแรก ปรากฏว่ากลุ่ม Eckerd มีกรณีพิพาทที่ศาลน้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($P = .05$) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในเรื่องการต่อต้านอย่างรุนแรงนั้นไม่ปรากฏการวิเคราะห์กรณีพิเศษที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นปรากฏว่ากลุ่ม Eckerd บังเกิดขึ้นอยู่ในระยะนานกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($P = .05$) จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าระดับชั้นของการสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการของกลุ่ม Eckerd สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($P = .05$)

ลองค์โกปาร์ดี (Longobardi, 1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " The Effects of Teacher Training Sections on The Moral Development of Their Students " มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของครูที่ใช้เหตุผลในทางจริยธรรมกับนักเรียน โดยใช้ลำดับขั้นการพัฒนาจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kohlberg) โดยตั้งสมมติฐานว่า ครูที่เคยได้รับการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองมาโดยเฉพาะ ย่อมพัฒนาจริยธรรมนักเรียนได้ดีกว่าครูที่ขาดประสบการณ์ด้านนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูโรงเรียนขนาดกลางที่อยู่ในตำบลเล็ก ๆ ทางตะวันตกของบาสตัน (Boston) ครูเหล่านี้ได้ผ่านการฝึกหัดในด้านเทคนิค การนำการอภิปรายทางจริยธรรม และยังเข้าร่วมในการอภิปรายทางจริยธรรมที่ยาก ๆ เพื่อส่งเสริมและยกระดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมในตนเองของครูเหล่านั้น ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม คือ The Defining Issues Test ให้ครูและนักเรียนตอบทั้งก่อนและหลังกระบวนการ และใช้แบบสอบถามเดียวกันนี้กับครูอีกกลุ่มในกลุ่มควบคุมที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านพัฒนาการทางจริยธรรมมาก่อนเลย โดยให้ครูและนักเรียนตอบก่อนและหลังกระบวนการ

เช่นกัน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งกลุ่มครูที่เคยมีประสบการณ์และกลุ่มครูที่มีระดับชั้นของการพัฒนา การทางจริยธรรมดีขึ้น แต่เมื่อนำทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกันแล้ว ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยสรุปว่า

1. การให้การอบรมครูยังไม่เพียงพอ
2. ผู้วิจัยคิดว่ามีนัยสำคัญอยู่ตรงที่ว่าครูแต่ละคนแม้จะรู้และเข้าใจใน สถานการณ์ยาก ๆ นั้นก็ตาม แต่ก็อาจมีปฏิกิริยาแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของเขา
3. อาจจะเป็นไปได้ในกรณีที่ครูยังไม่เข้าใจสถานการณ์นั้นที่ยากนั้นจริง จนกว่าเขาจะมีประสบการณ์ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งวิจัยชั้นเรียนกับครูในฐานะที่ เป็นผู้พัฒนาจริยธรรมให้ดีขึ้น

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีผู้ทำการวิจัยเพียง 4 เรื่อง ซึ่งน้อยมาก เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมิน ผลโครงการ การบริหารงานวิชาการตามโครงการ ปัญหาการสอนวิชาอิสลามศึกษา และ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ผลการ วิจัยพบว่า หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 เป็นหลักสูตรที่มีความ เหมาะสม เป็นการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของชุมชน ช่วยแก้ปัญหาการขาดเรียนของ นักเรียน ทำให้นักเรียนมีจริยธรรมและคุณธรรมสูงขึ้นทุก ๆ ด้านตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียน ประถมศึกษา มีการปฏิบัติและมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาการสอนวิชาอิสลาม ศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษานั้น มีปัญหาเรื่องคุณภาพของครูสอนอิสลามศึกษา ความสอดคล้อง ของเนื้อหาวิชาระหว่างหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 กับหลักสูตร

ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ความรู้ของผู้นิเทศและปัญหาการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนของครูสอนอิสลามศึกษา ส่วนเรื่องสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร พบว่า ครูสอนอิสลามศึกษามีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรอยู่ในระดับพอใช้ นิยมการสอนแบบบรรยายและประเมินผลโดยการสังเกต ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้นิเทศมากที่สุดด้วยวิธีการให้คำแนะนำ ปัญหาในการใช้หลักสูตรจะมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชากับเวลาเรียน ทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการออกข้อสอบ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยศึกษาและศีลธรรม ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยไว้ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาและศีลธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาศีลธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมและจริยธรรม เป็นการศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งใช้วิธีการสร้างแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมและจริยศึกษา ได้แก่ เรื่อง เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีมากเกินไป วิธีการสอนของครูชอบการสอนแบบบรรยาย นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาศีลธรรม โรงเรียนขาดแคลนสื่อการสอนและแหล่งวิชาการ ตลอดจนด้านการวัดและการประเมินผลมุ่งเน้นในด้านความรู้ความจำมากกว่าการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังพบว่า มีอุปสรรคต่าง ๆ ที่ไม่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนวิชาศีลธรรมและจริยศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายได้ สิ่งสำคัญคือผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีความรู้พื้นฐาน มีความเข้าใจ เห็นความสำคัญของวิชาและมีประสบการณ์ในการสอนวิชาศีลธรรมและจริยศึกษาดีพอ จากข้อค้นพบดังกล่าวทำให้มีประโยชน์ต่อผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องได้ทราบ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขและป้องกันความประพฤตินักเรียน ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการสำรวจทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนศีลธรรมและจริยศึกษา พอสรุปได้ว่า ทัศนคติของครูในการสอนศีลธรรมนั้น ควรจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ควรใช้วิธีการสอดแทรกเนื้อหาศีลธรรม

เข้าไปในการเรียนการสอน ควรให้ความสนใจต่อหน่วยงานการผลิตครูผู้สอนศาสนา
นักเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนวิชาจริยศึกษาและศาสนา ควรมีการปรับปรุงสภาพ
ห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน นักเรียนไม่เห็นด้วยกับการเปิด
เผยของครูเกี่ยวกับความเชื่อในศาสนาของตนในขณะที่ทำการสอนในห้องเรียน และมีทัศนคติ
ในศาสนาอื่น ๆ อย่างมีเหตุผลและด้วยใจเป็นธรรม นอกจากนั้นเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับ
เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งมี เพศ อายุ ระดับ
สติปัญญา สภาพเศรษฐกิจและสังคม ประเภทของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมต่างกัน พอ
สรุปได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนและการเรียนรู้ในเรื่องจริยธรรมขึ้นอยู่กับ
ประเภทของโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนที่มีการสอนศาสนาจะมีผลต่อการให้เหตุผลเชิง
จริยธรรมของเด็กสูงกว่าโรงเรียนที่ไม่สอนศาสนา นอกจากนั้นครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศ
ที่อบอุ่นและส่งเสริมในด้านการเรียนการสอนศีลธรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ระดับชั้นเรียน
ระดับสติปัญญา เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมของนักเรียนมีผลต่อเกณฑ์
การตัดสินใจทางจริยธรรม และพัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกันด้วย ในเรื่องดังกล่าวนับ
ว่าเป็นประโยชน์ในการที่จะจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย